

Open your mind. LUT.
Lappeenranta University of Technology

4.5.2011

TEKNILLISTALOUDELLINEN TIEDEKUNTA
TUOTANTOTALOUDEN OSASTO
CS10A9000 Kandidaatintyö ja seminaari

Monikansalliset yritykset Venäjällä
Multinational Enterprises in Russia

Kandidaatintyö

Iida Ilvonen
Juha Romo

TIIVISTELMÄ

Tekijät: Iida Ilvonen ja Juha Romo	
Työn nimi: Monikansalliset yritykset Venäjällä	
Koulutusohjelma: Tuotantotalous	
Vuosi: 2011	Paikka: Lappeenranta
Kandidaatintyö. Lappeenrannan teknillinen yliopisto. 39 sivua, 5 kuvaa, 2 taulukkoa, 6 liitettä Tarkastaja: Juha Hinkkanen	
Avainsanat: Monikansallinen yritys, Venäjä, OLI-paradigma, suora ulkomainen investointi, greenfield, yritysosto, joint venture	
<p>Tämä kandidaatintyö käsittelee monikansallisten yritysten mahdollisuuksia sekä vaikutuksia Venäjällä. Työ koostuu neljästä kokonaisuudesta, joista ensimmäinen käsittelee teorioita keskittyen OLI-paradigman ja suoran ulkomaisen investoinnin käsitteisiin.</p> <p>Seuraavat kolme osiota tutkivat tutkimuskysymyksiä, joista ensimmäisessä selvitetään monikansallisten yritysten vaikutusta Venäjän talouteen lähinnä suorien ulkomaisten investointien näkökulmasta. Kaksi viimeistä kappaletta käsittelevät, kuinka yritykset pääsevät Venäjälle ja millaisia etuja ja uhkia siellä toimimisesta on monikansallisille yrityksille. Näissä osioissa käsitellään erilaisia tapoja, joita yritykset käyttävät päästäkseen Venäjän markkinoille sekä millaisia seikkoja niiden täytyy huomioida tehdessään investointipäätöksen.</p>	

ABSTRACT

Authors: Iida Ilvonen and Juha Romo	
Name of the work: Multinational Enterprises in Russia	
Department: Industrial Management	
Year: 2011	Place: Lappeenranta
Bachelor's thesis. Lappeenranta University of Technology. 39 pages, 5 figures, 2 tables, 6 appendices Examiner: Juha Hinkkanen	
Keywords: Multinational Enterprise, Russia, OLI-paradigm, foreign direct investment, greenfield, mergers and acquisitions, joint venture	
<p>This bachelor's thesis examines possibilities and impacts of multinational enterprises on Russia. Thesis consists of four parts which first one research mostly theories of OLI-paradigm and foreign direct investment.</p> <p>Next three parts examine main questions which first one examines impacts of multinational enterprises to economy of Russia point of view of foreign direct investments. Two last parts examine how an enterprise goes to Russia and what kind of benefits and threats there is when multinational enterprise operates in Russia. In these sections are presented different kind of ways which enterprises use when they try to get in markets of Russia and what kind of things their need to notice when enterprises make decision of investments.</p>	

SISÄLLYSLUETTELO

1	JOHDANTO	1
2	MONIKANSALLISET YRITYKSET	3
2.1	Monikansallisen yrityksen määritelmä	3
2.2	OLI-paradigma	4
3	SUORAT ULKOMAISET INVESTOINNIT	7
3.1	Investointien muodot	8
3.2	Valinta greenfieldin ja yritysoston välillä	9
3.3	Investointien vaikutuksia	10
3.4	Isäntämaan valintaan vaikuttavia tekijöitä	11
4	VENÄJÄN TILANNE	13
4.1	Venäjän kauppa	14
4.2	Venäjän WTO-jäsenyys	14
5	MONIKANSALLISTEN YRITYSTEN VAIKUTUKSET VENÄJÄN TALOUTEEN	16
5.1	Suorat ulkomaiset investoinnit Venäjälle	16
5.2	Mittareita ja vertailu muihin maihin	19
6	MITEN VENÄJÄN MARKKINOILLE	23
6.1	Investointityypit	23
6.2	Alueelliset vaikutukset	25
7	YRITYSTEN MAHDOLLISUUKSIA	28
7.1	Venäjällä toimimisen vaikutuksia	28
7.2	Lainsäädäntö	30
8	JOHTOPÄÄTÖKSET	32
	LÄHTEET	34
	LIITTEET	

KUVAT

Kuva 1: OLI-paradigmaan perustuva ”pääöspuu” FDI:lle	5
Kuva 2: FDI Venäjälle vuosina 1995–2009 milj. USD	18
Kuva 3: FDI:n osuuksia kiinteän pääoman bruttomuodostukseen	21
Kuva 4: Kumulatiivisen FDI:n osuus BKT:stä	22
Kuva 5: Greenfield -investointien ja yrityskauppojen tapauksien määrä 2007-2010	25

TAULUKOT

Taulukko 1: FDI:n jakautuminen vuosina 2003–2008	19
Taulukko 2: FDI Venäjälle alueittain vuonna 2008	26

LYHENTEET

BKT	Bruttokansantuote
EU	Euroopan unioni
FDI	Suora ulkomainen investointi (Foreign Direct Investment)
IFC	Kansainvälinen rahoitusyhtiö (International Finance Corporation)
IMF	Kansainvälinen valuuttarahasto (International Monetary Fund)
IVY	Itsenäisten valtioiden yhteisö
M&A	Yritysosto ja fuusio (Mergers and acquisitions)
OECD	Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestö (Organisation for Economic Co-operation and Development)
ROSSTAT	Venäjän liittopalvelu (Russian Federal Service of State Statistics)
UNCTAD	Yhdistyneiden kansakuntien kauppaja kehitysjärjestö (United Nations Conference on Trade and Development)
WTO	Maailman kauppajärjestö (World Trade Organisation)
YK	Yhdistyneet kansakunnat

1 JOHDANTO

Tämä työ on tehty Lappeenrannan teknillisen yliopiston tuotantotalouden osaston kandidaatintyönä. Työn aiheena on Monikansalliset yritykset Venäjällä ja työ on tehty olemassa olevien kirjallisten lähteiden perusteella. Aluksi esitellään työn taustaa, rajauksia ja rakennetta. Työn tarkoituksena on vastata kysymyksiin: Mikä vaikutus monikansallisilla yrityksillä on Venäjän talouteen? Miten monikansalliset yritykset pääsevät Venäjän markkinoille? Miten monikansalliset yritykset hyötyvät toiminnastaan Venäjällä ja mitä uhkia siitä on?

Venäjän ulkomaankauppa ja ulkomaisten investointien määrä on kehittynyt huimasti 2000-luvun aikana ja kehitys jatkuu edelleen. Venäjän markkinat eivät ole yrityksille se kaikkein helpoin paikka toimia, mutta siellä on paljon markkinapotentiaalia eikä kaikilla aloilla ole vielä suurta kilpailua. Venäjällä toimimista rajoittaa monet tekijät eikä kaikilla yrityksillä ole rohkeutta lähteä yrittämään Venäjän markkinoille pääsyä.

Työ keskittyy monikansallisille yrityksille tyypillisiin toimiin, suoriin ulkomaisiin investointeihin. Työ käsittelee ulkomaisten investointien osalta ainoastaan ulkomaisten yritysten investointeja, jotka suuntautuvat Venäjälle. Näiden ulkomaisten yritysten tekemien investointien määriä verrataan muiden kehittyvien ja kehittyneiden maiden määriin. Työssä ei perehdytä venäläisiin monikansallisiin yrityksiin ja niiden toimintaan kotimaassaan.

Työ koostuu kuudesta osasta, joista ensimmäisessä määritellään monikansallinen yritys ja esitellään John Dunningin OLI-paradigma, joka selittää monikansallisten yritysten toimia ja sitä kuinka ne päätyvät suoriin ulkomaisiin investointeihin. Toinen osa käsittelee suorien ulkomaisten investointien teoriaa, investointien hyötyjä sekä kohdemaalle, että yritykselle. Lisäksi käydään läpi erilaiset investointimuodot. Seuraavaksi käsitellään Venäjän nykytilanne, millaiset Venäjän markkinat ovat tällä hetkellä. Neljännessä osiossa keskitytään siihen millaisia vaikutuksia monikansallisilla yrityksillä on Venäjän talouteen. Tätä on

käsitelty lähinnä suorien ulkomaisten investointien näkökulmasta. Kaksi viimeistä kappaletta käsittelevät sitä miten yritykset päätyvät Venäjän markkinoille ja millaisia etuja ja uhkia siellä toimimisesta näille on.

2 MONIKANSALLISET YRITYKSET

Tämän kappaleen tarkoituksena on esittää, kuinka monella tapaa termi ”monikansallinen yritys” voidaan ymmärtää ja millaisia määritelmiä on esitetty eri kirjallisissa lähteissä. Lopuksi muodostetaan näiden lähteiden perusteella päätelmä siitä, millaista toimintaa monikansallinen yritys harjoittaa. Kappaleessa esitellään myös OLI-paradigmaa, joka auttaa määrittelemään selityksen monikansallisten yritysten ulkomaisille investoinneille.

2.1 Monikansallisen yrityksen määritelmä

Kansainvälinen yritys harjoittaa ulkomaille suunnattua toimintaa, joka vaihtelee tuonnista ja viennistä täysimittaiseen tuotteiden valmistukseen ulkomailla. Monikansallinen yritys on eräs kansainvälisen yrityksen lajityyppi. YK:n määritelmän mukaan monikansallinen yritys omistaa tai kontrolloi joitain tuotantovalmiuksia tai niiden tekemiä palveluita ulkomailla maassa, jonne se on perustettu. Muiden määritelmien mukaan tämän lajityypin yrityksillä on valmistustoimintaa useammassa kuin yhdessä maassa ja niillä on myös omaisuutta ulkomailla. Monikansallisten yritysten erityispiirre on suorat ulkomaiset investoinnit. (Medvedev 2001, s. 23–24)

Imad Moosan mukaan juuri suorien ulkomaisten investointien aloittaminen tekee yrityksestä monikansallisen. Hänen mukaansa yritys voi toteuttaa joitain tuotantoon liittyviä toimintojaan ulkomailla ja vakiinnuttaa läsnäolonsa tytäryhtiöiden, osakkuusyhtiöiden ja yhteisyritysten avulla. (Moosa 2002, s. 6)

Myös Peter Buckleyn ja Mark Cassonin mukaan monikansallinen yritys omistaa tai hallitsee toimintoja kahdessa tai useammassa maassa. Heidän mukaansa yrityksen toiminnot voivat sijaita useissa laitoksissa, jotka ovat erikoistuneet erilaiseen toimintaan toisiinsa nähden. Yrityksen toiminnot voivat sijaita eri maissa ja kun ne sijaitsevat, yrityksestä tulee monikansallinen yritys. Buckley ja Casson myös esittävät, että monikansallisten yritysten toiminta on usein

keskittynyt tietointensiivisille teollisuuden aloille, joille ominaista ovat korkeat kustannukset tutkimus- ja kehitystoiminnan ja mainonnan osalta sekä ammattitaitoinen työvoima. (Buckley & Casson 2009, s. 1564–1565) Nämä ominaisuudet eivät ole yllättäviä siinä mielessä, että Stephen Hymer kirjoitti jo vuonna 1960, että monikansallisen yrityksen tulee pitää hallussaan jonkinlaista kilpailullista etua paikallisiin yrityksiin nähden erityisesti silloin kun se perustaa tuotantoyksikön ulkomaille tasoittaakseen alkutilannetta (Welch, Benito & Petersen 2007, s. 21).

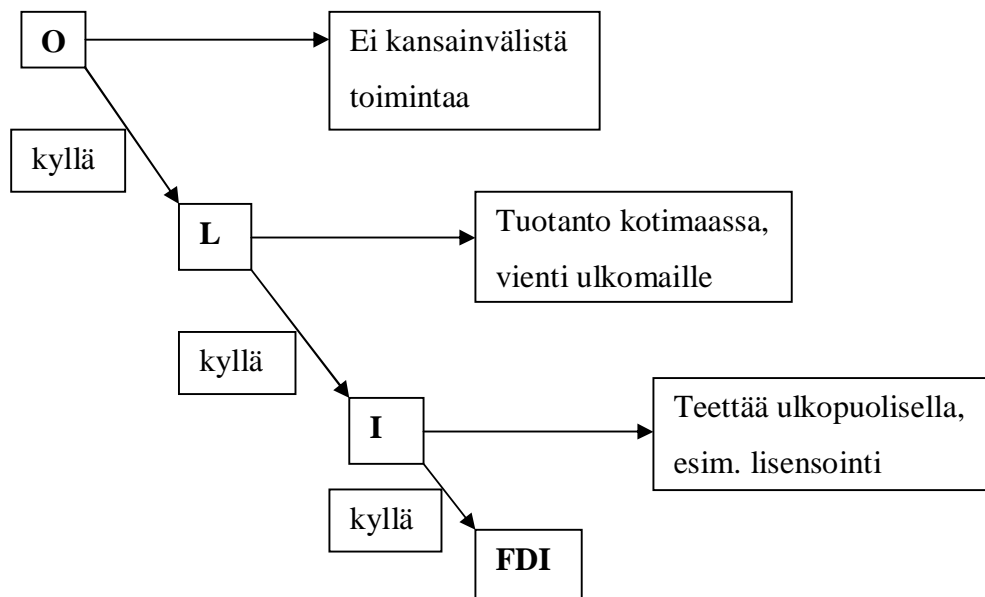
John Dunningin ja Sarianna Lundanin mukaan monikansalliseksi yritykseksi luokitellaan yritys, joka harjoittaa suoria ulkomaisia investointeja sekä omistaa tai jollain tavalla hallinnoi lisäarvoa tuovia toimintoja useammassa kuin yhdessä maassa (Dunning & Lundan 2008, s. 3). Monikansallisen yrityksen määritelmiä on monia, mutta Dunningin ja Lundanin määritelmä on laaja ja paljon käytetty, joten tässä työssä tätä määritelmää pidetään yleispätevänä.

2.2 OLI-paradigma

Kappale esittelee John Dunningin OLI-paradigman, jossa yhdistyy osia useista eri teorioista. Paradigman mukaan täydellinen selitys maiden välisille investoille täytyy koota monista eri taloudellisista teorioista. Siinä on kuitenkin kolme selkeää pääryhmää tekijöistä, jotka ovat tärkeimpiä kun selitetään ulkomaisten toimenpiteiden menetelmiä kattaen kaiken vientitoiminnoista suoriin ulkomaisiin investointeihin. Kolme tekijää ovat omistajuus (**O**wnership), sijainti (**L**ocation) ja sisäistäminen (**I**nternalization), näistä tulee myös ajatusmallin usein käytetty lyhenne OLI. Dunningin teorian mukaan yrityksen halu ryhtyä kansainväliseen tuotantoon kasvaa, jos kaikki kolme tekijää ovat kunnossa. (Hollensen 2011, s. 73; Welch et al. 2007, s. 30)

OLI-teoria ei esittele vain sitä miksi ja miten yritykset investoivat ulkomaille, vaan ottaa huomioon myös sijaintiin liittyvät hyödyt, mihin investoidaan. Kaikki on linkitetty maantieteelliseen ja poliittiseen tilaan, joka sellaisenaan sisältää

myös kuljetuksen kustannukset ja laadun, lainmukaisen ja kaupallisen infrastruktuurin, valtiolliset käytännöt ja paikallisen jalostamattomien materiaalien, teknologian ja henkilöpääoman saatavuuden. Nämä asiat ovat yhtä tärkeitä yrityksen kansainvälistymiselle kuin sen omat vahvuudet ja sisäistämisen suuntaukset sen kansainvälistäessään toimintojaan. Joten vaikka sijaintikeskeiset hyödyt ovatkin riippuvaisia tietyistä sijainnista ne kasvavat kun yhdistetään yrityskeskeiset hyödyt ja paikalliset resurssit ja kapasiteetti. (Forsgren 2008, s. 47)

Kuva 1. OLI-paradigmaan perustuva ”päättöpöytä” FDI:lle. (Welch et al. 2007, s. 31)

Kuvassa 1 on esitetty ”päättöpöytä”, jossa yrityksen OLI-paradigmaan liittyvät kansainvälistymisen päätökset johtavat lopulta suoriin ulkomaisiin investointeihin. Yrityksellä, joka omistaa ulkomaisen tuotantolaitoksen on suuremmat omistajuuden edut kuin ulkomaisilla yrityksillä. Nämä edut sisältävät niin aineettomia vahvuuksia kuin tietotaitoaakin ja antavat yritykselle kilpailuetua. Mikäli yrityksellä on kilpailijoinaan paikallisia yrityksiä ja se haluaa pärjätä kilpailussa näiden kanssa, sen on panostettava ylimääräisiä kustannuksia ulkomaisilla markkinoilla toimimiseen. Ilman tätä panostusta yrityksen mahdollisuudet selvitä mukana kilpailussa heikkenevät. (Hollensen 2011, s. 73; Welch et al. 2007, s. 31)

Yrityksen on myös mietittävä onko sille välttämätöntä lähteä viemään tuotantoa ulkomaille. Jos ulkomaisesta sijainnista ei ole yritykselle etua, on toiminta (esim. tuotanto) hyvä pitää yrityksen kotimaassa ja sitten viennin kautta saada tuote muualla oleville asiakkaille. Sijaintitekijät eivät näin ollen ole välttämättömiä kun yritys haluaa kansainvälistyä, mutta ratkaiseva kysymys on täyttyvätkö ulkomaisten markkinoiden tarpeet viennillä vai vain paikallisella tuotannolla. Kun yritys kuitenkin päättää lähteä ulkomaisille markkinoille, on sen myös kannattavaa jatkaa omien vahvuuksien ja voimavarojen (kuten työvoima, energia, materiaalit, komponentit, kuljetus ja kommunikointikanavat) toteuttamista siellä. (Welch et al. 2007, s. 31)

Jos yritys ei hyödynnä näitä vahvuuksiaan, pystyvät markkinoiden kysyntään vastaamaan myös yritykset, joilla on vientituotteita kyseisillä markkinoilla. OLI-paradigmassa sijaintitekijät ovat tärkeässä asemassa kun tehdään päätöksiä ulkomaisista investoinneista. (Hollensen 2011, s. 73) Joskus sijaintikeskeiset hyödyt voivat olla jopa melko hallitsevia tässä vuorovaikutuksessa. Esimerkiksi jos maa toteuttaa politiikkaa, jossa ulkomaiset sijoitukset saavat valtionapua, on tällä suurta vaikutusta yritysten sijoituskäyttäytymiseen. (Forsgren 2008, s. 47)

Kolmantena sisäistämisen tekijät tarkoittavat yrityksen sisäisiä vahvuuksia, jotka sen on hyvä viedä mukana myös uuteen toimipaikkaan. Yrityksen on kannattavampaa harjoittaa sisäistämistä ja hyödyntää itse vahvuutensa, eikä myydä niitä tai niiden käyttöoikeutta ulkopuoliselle yritykselle. (Hollensen 2011, s. 73; Welch et al. 2007, s. 31)

3 SUORAT ULKOMAISET INVESTOINNIT

Tässä kappaleessa käsitellään suoria ulkomaisia investointeja, esitetään millaisia hyötyjä tällaisista sijoitusmuodoista on yritykselle ja kohdemaalle sekä näytetään millaisiin tyypeihin ne jakautuvat. Investointien käsittely rajataan tässä työssä isäntämaahan kohdistuviin investointivirtoihin (FDI inflows) sekä investointien kumulatiivisiin määriin (FDI stocks). Koska suorat ulkomaiset investoinnit ovat tunnusomaista toimintaa monikansallisille yrityksille, pyritään ennen kaikkea selittämään, mitä tavoitteita yrityksillä on, kun ne hyödyntävät suoria investointeja pyrkiessään uusille markkina-alueille. Samasta syystä tässä työssä ei tulla käsittelemään syitä, miksi yritys käyttää suoraa ulkomaista investointia, eikä esimerkiksi epäsuoraa vientiä pyrkiessään ulkomaan markkinoille.

Suora ulkomainen investointi on sijoittamista suoraan tuotantoon ulkomaisille markkinoille. Yleensä investointi tapahtuu, kun yritys hankkii olemassa olevan yrityksen, perustaa uuden tai ostaa osan olemassa olevasta yrityksestä. (Tiusanen 2010, s. 25) Suoralla ulkomaisella investoinnilla sijoittajat hakevat tuottoa sijoituksilleen osallistumalla ja vaikuttamalla suoraan yrityksen liikkeenjohtoon ja sitä kautta liikeideaan ja strategioihin (Hirvensalo 1999, s. 6). Yksi FDI:n tunnusomainen piirre on juuri kontrolli kohdemaan yrityksen johtoon ja päätöksentekoon (Moosa 2002, s. 2). Tällainen investointi on kuitenkin kaikkein riskialtein kansainvälistymismuoto, koska se vaatii yritykseltä fyysistä suuntautumista vieraille markkinoille. Suoran ulkomaisen investoinnin määritelmät vaihtelevat hieman, mutta tarkastelemalla IMF:n ja OECD:n määritelmiä saadaan kuva, millaisesta toiminnasta on kyse. IMF:n tekemän määritelmän mukaan investointiin liittyy pitkäaikainen sitoutuminen ja kiinnostus toimia toisessa maassa ja OECD:n määritelmässä vaaditaan 10 prosentin omistus- tai ääniosuus ulkomailla sijaitsevaan yritykseen, jotta suoran ulkomaisen sijoituksen kriteerit täyttyvät. (Laakkonen, Tiusanen & Jumpponen 2005, s. 7)

3.1 Investointien muodot

Suorat investoinnit tehdään lähinnä kahdella eri tavalla. Voidaan perustaa kokonaan uusi yritys tai ostaa olemassa olevan yrityksen osakkeita. Kun investoiva yritys omistaa tällä tavoin hankitusta yrityksestä vähemmän kuin 100 prosenttia, on kyseessä yhteisyritys tai osakkuusyhtiö ja omistusoikeuden ollessa yli 50 prosenttia, kyseessä on tytäryritys. (Hirvensalo 1999, s. 7)

Suorat ulkomaiset investoinnit voidaan jakaa yrityksen kannalta kolmeen toimintatapaan. Nämä ovat greenfield -investointi, yritysosto ja fuusio sekä joint venture eli yhteisyritys. Greenfield -investointi tarkoittaa uutta investointia kohdemaahan. Kohdemaat toivottavat tällaisen toiminnan yleensä tervetulleeksi, koska tällöin maahan syntyy uutta työllisyyttä sekä tuotannon kasvua. (Moosa 2002, s. 13) Lisäksi se synnyttää lisää kilpailua ja tarjoaa vieraan valuutan sisäänvirtausta (Tiusanen 2010, s. 27).

Yritystoston tai fuusion kautta tehtävällä suoralla ulkomaisella investoinnilla on kaksi merkittävää etua verrattuna greenfield -investointiin. Ensimmäinen se on halvempaa, varsinkin jos ostettavalla yrityksellä on talousvaikeuksia, ja toiseksi se sallii investoijalle nopean pääsyn markkinoille. (Moosa 2002, s. 14)

Ulkomainen investoija voi luoda yhteisyrityksen paikallisen sijoittajan kanssa, jolloin jaetaan yrityksen omistajuus sekä hallinta. Yleensä syyt yhteisyritykseen ovat poliittiset tai taloudelliset, esimerkiksi ulkomaisella yrityksellä ei välttämättä ole tarpeeksi resursseja sitoutua yksin hankkeeseen. Myös jotkin valtiot voivat vaatia yhteisyritystä markkinoille pääsemisen ehdoksi. (Kotler 1997, s. 412) Muita syitä yhteishankkeeseen voi olla, että yritys pystyy näin hyödyntämään paikallista erityisosaamista tai kumppanin jakelukanavia. Yhteishankkeet ovat yleistyneet muun muassa monikansallisilla yrityksillä. (Taggart & McDermott 1993, s. 11)

3.2 Valinta greenfieldin ja yritysoston välillä

Sekä greenfield -investoinnilla, että yritysostolla on omat hyöty- ja haittatekijänsä. Greenfield mahdollistaa investoinnin pysymisen ulkomaisen sijoittajan hallussa. Tämän vaihtoehdon etuna on, että tuotantolaitos voidaan rakentaa teknisesti oikein mitoitettuna, oikean tuotantotekniikan pohjalta ja oikealle tuotantoprofiilille. On myös helpompaa juurruttaa omaa yrityskulttuuria uuteen yritykseen kuin olemassa olevaan ostettuun yritykseen. Heikkoutena greenfieldissä on sen kalleus sekä pidempi aikaväli investointien tuottoihin kuin yritysostossa. (Katila 2002)

Yritysoston etuina ovat normaalisti pienempi investointien määrä, investoinnin jakautuminen pidemmälle ajalle sekä suhteellisen nopea tulovirta investoinnin tekemisestä. Kohdeyrityksellä tai sen liiketoiminnoilla saattaa olla toimintoja, jotka toimivat eri tavalla kuin yritys tahtoisi. Tällaisia toimintoja ovat muun muassa tuotantoprofiili, tarpeettomat toiminnot, tuotantotekniikka ja riittämättömät tilat. Myös organisaation koko voi olla liian suuri, eikä yrityskulttuuri ole vaaditulla tasolla. Vastaavasti hyötyjä ovat valmis markkinaosuus sekä valmiit jakelukanavat, jotka auttavat yritystä suuntaamaan ja määrittämään investoinnit tarkasti. Greenfieldissä nämä panostukset täytyy tehdä itse, mikä lisää hyötyjen saamisen kestoa. (Katila 2002)

Yrityksien on myös mahdollista tehdä myös niin kutsuttu brownfield-investointi, joka on muodollisesti yritysosto, mutta jossa on greenfield -investoinnin piirteitä. Brownfield tapahtuu kun ulkomainen investoija tekee yritysoston, mutta korvaa lähes kokonaan koneet ja laitteet sekä työvoiman ja tuotantolinjan. Tällaista toimintaa on käytetty eniten kuvaamaan yritysostoja siirtymätalouksissa. (Moosa 2002, s. 13)

3.3 Investointien vaikutuksia

Suorilla ulkomaisilla investoinneilla katsotaan olevan merkitystä talouskasvuun. Erityisesti kehittyvissä maissa investoinneilla on kasvuun suuri positiivinen vaikutus. Siirtymätalouksien osalta pääoman tarve on melkoinen ja jo sen saamisen takia tällaiset sijoitukset ovat tervetulleita. Siirtymätalouksissa myös ihmispääoma on henkilöstöresurssien siirtymisen takia korkealla tasolla. (Dunning & Lundan 2008, s. 317; Tiusanen 2006, s. 7) Talouden kasvua investointien osalta voidaan mitata muun muassa sijoitusten osuudella bruttokansantuotteesta tai asukasta kohden lasketulla sijoitusten määrällä (Hirvensalo 1999, s. 17–18).

Suorien ulkomaisten sijoitusten suurin vaikutus taloudellisessa kasvussa kohdistuu tuottavuuden kasvuun, mutta myös muihin tekijöihin. Investointien vaikutukset voivat olla suoria tai epäsuoria. Suorat vaikutukset ilmenevät taloudellisen pääoman määrässä, siirrettyssä tuotantoteknologiassa, tuotanto- ja kehitysvalmiudessa, johtamis- ja markkinointikeinoissa, taidoissa sekä yritystoiminnassa, jollaista ei välttämättä ole aiemmin ollut saatavilla. Vaikutukset voivat olla kohdemaalle positiivisia kuten tuotannon kasvu, taloudellisen toiminnan uudistuminen tai uusien markkinoiden avautuminen. Kun yritys siirtää teknologisia ja johtamisen taitoja kohdemaahan ja yhdistää niitä paikallisten tuotantotekijöiden kanssa, syntyy usein kansainvälisen kaupan virtauksia yrityksen sisällä sekä ulkopuolella. Negatiivisia vaikutuksia voi syntyä, jos yritys saa liian suuren kilpailuedun isäntämaassa esimerkiksi teknologian tai markkinavoiman osalta. Tällöin kilpailua esiintyy vähemmän. (Dunning & Lundan 2008, s. 314–315; Taggart & McDermott 1993, s. 17)

Investointien suorien vaikutuksien lisäksi on olemassa epäsuoria tai niin kutsuttuja spillover-vaikutuksia, joita syntyy todennäköisesti suorien ulkomaisten investointien ja monikansallisten yritysten toiminnan tuloksena. Näillä tarkoitetaan sellaisia vaikutuksia, joita ei synny tarkoituksellisesta toiminnasta yrityksen ja paikallisen kumppanin välisen resurssiensierroin tuloksena. Tällainen vaikutus voi syntyä esimerkiksi työntekijöiden liikkuvuuden seurauksena, kun

työntekijä toimii ensin monikansallisen yrityksen työntekijänä ja vie myöhemmin saatua tietotaitoaan jonkin toisen paikallisen yrityksen käytettäväksi. (Dunning & Lundan 2008, s. 315)

Suoran ulkomaisen sijoittamisen hyödyt ovat kohdemaalle monimuotoiset. Seuraavassa on listattu muita hyötytekijöitä edellä mainittujen lisäksi:

- paikallisten investointien kokonaisarvo kasvaa
- tuotteiden ja palveluiden valikoima kasvaa ja laatu paranee
- viennin määrä ja rakenne parantuu
- tuontia pystytään korvaamaan, maksutaseen vaihtotase paranee
- ulkomaiset yritykset kasvattavat budjettia maksamalla veroja
- kilpailun kehittyminen
- laajan mittakaavan suorat ulkomaiset investoinnit luovat usein mahdollisuuksia paikallisille toimittajille, mikä myös kasvattaa paikallista työllisyyttä
- osa ulkomaisten yritysten tekemistä paikallisista voitoista sijoitetaan usein uudelleen samaan maahan. (Tiusanen 2008, s. 44–45)

3.4 Isäntämaan valintaan vaikuttavia tekijöitä

Edellisessä kappaleessa on käsitelty OLI-paradigman avulla monikansallisen yrityksen motiiveita ja tapoja päästä kohdemaan markkinoille. Suoran ulkomaisen investoinnin tekeminen on yritykselle haastavaa sen suuren riskitason vuoksi, joten tässä kappaleessa esitetään kohdemaan valintaan vaikuttavia tekijöitä. Nämä tekijät voidaan jakaa kolmeen kategoriaan, joita ovat yleiset toimintaperiaatteet, suorien ulkomaisten sijoitusten erityistoimintatavat sekä investointityypin taloudelliset ratkaisevat tekijät (Dunning & Lundan 2008, s. 325). Nämä tekijät ovat ratkaisevassa roolissa monikansallisen yrityksen tehdessä päätös laajentua uuteen maahan.

Yleisiin toimintaperiaatteisiin kuuluu taloudellinen, poliittinen ja sosiaalinen vakaus, hyvä hallintotapa eli avoimen ja luotettavan politiikan täytäntöönpano,

menettelytapojen toimivuus ja markkinoiden rakenne erityisesti kilpailun ja fuusion yhteydessä, yksityisen omaisuuden suoja mukaan lukien immateriaalioikeudet eli tekijän- ja teollisuus oikeudet, teolliset ja alueelliset toimenpiteet kilpailukykyisten klustereiden kehittämisessä sekä kauppapolitiikan osalta esimerkiksi tullin ulkopuoliset kaupan esteet ja vakaat valuuttakurssit. (Dunning & Lundan 2008 s. 325)

Suorien ulkomaisten investointien erityistoimintatapoihin sisältyvät molemminpuoliset kansainväliset investointisopimukset, pre- ja post-investointipalvelut kuten esimerkiksi one-stop shop sekä sosiaaliset palvelut kuten kansainväliset koulut ja elämänlaatu. Investointityypin taloudellisiin ratkaiseviin tekijöihin kuuluvat jo aiemmin esitellyt markkinoiden-, resurssien- ja tehokkuuden- sekä edunhakuiset investoinnit. (Dunning & Lundan 2008, s. 325) Liitteessä 1 on jäsenneily tarkemmin investointityypin ratkaisevat taloudelliset tekijät.

4 VENÄJÄN TILANNE

Venäjän kansainvälisen toiminnan tilanne on muuttunut paljon viimeisten 20 vuoden aikana. Neuvostoliiton romahtamisen jälkeen vuonna 1991 Venäjän markkinat avautuivat kansainvälisillekin yrityksille, joilla ei tätä ennen ollut asiaa maahan. Aluksi kasvu oli hidasta ja sitä vaikeutti myös 1990-luvun lopulla Venäjän talouskriisi. Tämän jälkeen tilanne on kuitenkin helpottanut pikkuhiljaa ja 2000-luvun alkupuolelta lähtien ulkomaisten investointien ja viennin määrä on noussut hurjaan kasvuun.

Kommunismien aikana Venäjälle oli mahdotonta viedä länsimaisia tuotteita, mutta kommunismin loputtua markkinat avautuivat. Venäläiset odottivat jo tilaisuutta päästä ostamaan länsimaisia tuotteita ja palveluita. Venäjä on tällä hetkellä yksi maailman suurimmista kasvavista markkinoista ja kansainväliset investoinnit Venäjälle ovat näin ollen kasvaneet viimeaikoina. Aiemmin Venäjällä on ollut jo vahvat markkinat luonnonvarojen kuten öljyn ja kaasun osalta. Liiketoiminta Venäjällä on edelleen epävakaa ja Venäjä on yhä listattu yhdeksi maailman korruptoituneimmista maista. Ihmiset kokevat, että hallitus siellä on arvaamaton ja sen kanssa on vaikea työskennellä. (Kotler et al. 2009, s. 68, 465)

Yleisestikään Venäjällä ei ole helppoa harjoittaa liiketoimintaa. Tästä kertoo myös Venäjän sijoittuminen maailman pankin alaisen IFC:n vuosittain tekemässä tutkimuksessa, jossa vertaillaan 183 maan kesken erilaisia liiketoiminnan mittareita maakohtaisesti. Vuoden 2010 lopussa julkaistu versio Venäjän osalta löytyy liitteestä 2. Pahimmat sijoitusluvut Venäjän osalta ovat rakennuslupien käsittely (sijaluku 182), rajat ylittävä kauppa (162) sekä ylipäätänsä liiketoiminnan helppous (123). Parhaat sijoitusluvut Venäjä saavuttaa sopimusten täytäntöönpanosta (18) ja omaisuuden rekisteröinnistä (51). Sijoitukset eivät todellakaan imartele maata, sillä raportin mukaan 122 maassa on helpompaa harjoittaa liiketoimintaa kuin Venäjällä.

4.1 Venäjän kauppa

Venäjä on Yhdistyneiden kansakuntien kaupp- ja kehitysjärjestön UNCTAD:n jäsen. Alun perin Neuvostoliitto oli mukana sopimuksessa vuodesta 1945 ja vuonna 1991 Boris Jeltsin ilmoitti YK:n pääsihteerille, että jäsenyys kaupp- ja kehitysjärjestössä sekä muissa YK:n järjestöissä jatkuu 11 jäsenmaan kannatuksella. (Member States 2011)

Euroopan Unionilla ja Venäjällä on vahva kauppayhteys, Venäjä on yksi EU:n tärkeimmistä kauppakumppaneista ja kaupankäynti näiden kahden välillä on ollut kasvussa 2008 vuoden puolivälistä saakka. Noin 53 prosenttia Venäjän ulkomaankaupasta on EU:n jäsenvaltioiden kesken. Myös Venäjälle tehdyistä suorista ulkomaisista sijoituksista noin 75 prosenttia on EU:n jäsenmaista. Venäjälle viedään lähes kaikenlaisia tuotteita, aina koneista, kuljetusvälineistä ja teollisuustuotteista elintarvikkeisiin. (European Commission 2010)

Venäjä ei kuulu Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestöön eli OECD:hen. Venäjä kuitenkin on tehnyt OECD:n kanssa yhteistyötä vuodesta 1992 ja hakenut jäsenyyttä vuodesta 1996 asti. (OECD 2011b) Sama tilanne on myös Venäjän WTO-jäsenyyden kanssa, mistä tarkemmin seuraavassa kappaleessa.

4.2 Venäjän WTO-jäsenyys

WTO on kokousjärjestelmä kaikkia monitahoisia kaupankäynnin ongelmia varten ja sillä on ongelmien selvitysmekanismi, johon kuuluu sovittelutuomioistuin ja maailmanlaajuisesti hyväksytyjä rangaistuksia. Pääsyy siihen miksi maat ovat WTO:n jäseniä, on turvallinen pääsy vientimarkkinoille. Ei-jäsenmailla ei ole sitä oikeutta eivätkä ne siksi voi vedota mihinkään kansainväliseen kauppautuomioistuimeen. WTO:n jäsenmaa voi myös kokonaan kieltää tuonnin omaan maahansa maasta, joka ei ole WTO:n jäsen. (Åslund 2010, s. 49–50)

Venäjä on ainoa suuri kansainvälinen talous, joka ei vielä ole WTO:n jäsen. Euroopan Unioni tukee voimakkaasti Venäjän WTO:n jäsenyyttä. (European Commission 2011) Neuvotteluja Venäjän WTO-jäsenyydestä on käyty jo pitkään, mutta sopimusta ei ole saatu vieläkkään valmiiksi. Jäsenyys on tärkeä Venäjän ulkomaankaupan kannalta, sillä yli 95 prosenttia maailmankaupasta käydään 153 WTO:n jäsenmaan välillä. (Åslund 2010, s. 50)

Anders Åslundin mukaan suurin syy, miksi Venäjä ei vielä ole WTO:n jäsen on, että poliittiset päättäjät eivät ole ymmärtäneet jäsenyyden tärkeyttä. (Åslund 2010, s. 51) Elinkeinoelämän keskusliiton mukaan Venäjän WTO-jäsenyyden neuvottelut ovat olleet loppusuoralla jo pitkään ja vain muutamia yksittäisiä ongelmia on enää ratkaisematta. Vuoden 2009 alussa neuvotteluja hidastivat muun muassa Venäjän tuontitullien korotukset ja muut talouskriisin hoitotoimenpiteet. (Elinkeinoelämän keskusliitto 2010)

Taloussanomien julkaisemat alkuvuodesta 2011 uutiset, jonka mukaan Venäjän WTO-jäsenyys toteutuisi jo vuode 2011 loppuun mennessä. (Taloussanomien 2011a) Yhdysvaltojen tavoitteena on saada Venäjän WTO-jäsenyys varmistettua tammikuussa 2012. (Rianovosti 2011) Samankaltaisia ennustuksia ja lupauksia on esitetty jo pitkään, eikä kukaan voi vieläkkään varmasti sanoa koska Venäjän jäsenyys toteutuu.

Venäjän WTO-jäsenyydestä hyötyisivät monet, sillä jäsenyys todennäköisesti alentaisi tullimaksuja ja investointirajoituksia, mikä auttaisi yritysten pääsyä Venäjän markkinoille niin viennin kuin ulkomaisten investointienkin avulla. Näiden seurauksena myös Venäjän talous sekä yritysten välinen kilpailu kasvaisivat. (Elinkeinoelämän keskusliitto 2010)

5 MONIKANSALLISTEN YRITYSTEN VAIKUTUKSET VENÄJÄN TALOUTEEN

Kuten aiemmin on esitetty, suorat ulkomaiset investoinnit ovat erityisesti monikansallisille yrityksille ominaista toimintaa, jonka avulla ne pystyvät pääsemään ulkomaisille markkinoille. Luonnollisesti tämä pätee myös Venäjän osalta. Myöhemmin käydään tarkemmin läpi näitä keinoja, sillä tässä kappaleessa tarkastellaan vain yritysten vaikutuksia Venäjän talouteen. Parhaiten taloudellisia vaikutuksia voidaan tutkia suorien ulkomaisten investointien avulla. Johtuen hieman suorien investointien laskentatavasta, niiden määrät vaihtelevat hieman. Työssä on käytetty muun muassa UNCTAD:n sekä ROSSTAT:n tilastoja tietojen keruussa. ROSSTAT:n osalta tarkastelemme kuitenkin lähinnä prosentuaalisia jakaumia suorien sijoitusten suhteen. Tietenkään kaikki tällaiset sijoitukset eivät ole monikansallisten yritysten tekemiä, mutta yritysten osuus näiden sijoitusten suhteen sen verran korkea, että voidaan tehdä niiden perusteella johtopäätöksiä.

Työssä esitetään, miten Venäjälle kohdistuvien suorien ulkomaisten investointien määrä on muuttunut vuoden 1998 talouskriisin jälkeen ja kuinka niiden vaikutukset näkyvät taloutta koskevien mittarien kasvussa tai laskussa. Päämittareina käytämme investointien osuutta kiinteän oman pääoman muodostumisessa sekä niiden osuutta bruttokansantuotteessa. Tarkemman kuvan saamiseksi investointien suuruudesta Venäjälle, vertaillaan myös kehittyneiden sekä kehittyvien maiden tunnuslukuja suhteessa Venäjään. Lisäksi eritellään alueet ja toimialat, joihin investoinnit ovat suurimmaksi osaksi keskittyneet ja peilataan myöhemmissä osioissa, miksi näin on eli millaisia teollisuudenaloja näillä alueilla on.

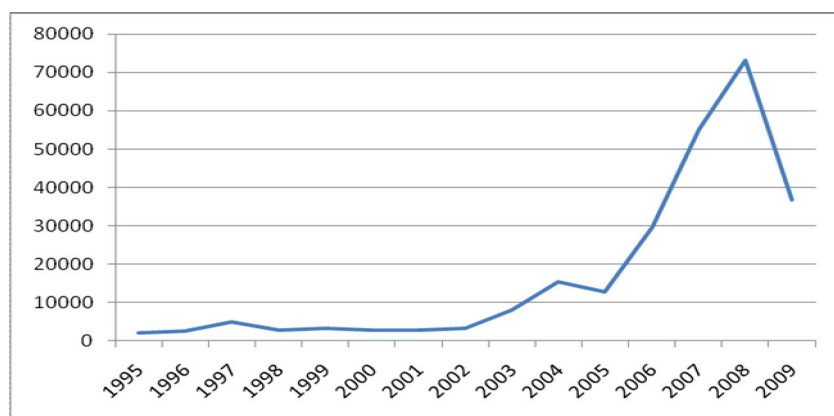
5.1 Suorat ulkomaiset investoinnit Venäjälle

Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen Itä-Eurooppaan syntyi siirtymätalouksien alue. Siirtymätalousmaissa tapahtuneiden taloudellisten muutosten myötä niiden pääoman tarve on kasvanut. Maat ovat kuitenkin pystyneet houkuttelemaan eri

tavalla suoria ulkomaisia investointeja, jotka tuovat mukanaan pääomaa sekä muun muassa teknologista osaamista. Yksi ulkomaisia sijoituksia parhaiten vastaanottanut maa on ollut 90-luvun puolen välin jälkeen Puola. Tästä syystä se onkin yhtenä vertailumaana, kun vertailemme Venäjälle kohdistuneita ulkomaisia sijoitusmääriä suhteessa muihin maihin.

Alla olevasta kuvasta 2 voidaan nähdä, että juuri ennen Venäjää kohdannutta vuoden 1998 talouskriisiä suorat ulkomaisten investointien virtaukset olivat alkamassa kasvaa, mutta talouskriisin seurauksena kesti jonkin aikaa ennen kuin ulkomaisten sijoittajien mielenkiinto Venäjää kohtaan alkoi jälleen nousta. Tähän vaikutti ainakin Venäjän bruttokansantuotteen nopea kasvu. Vuoden 1999 tasosta (195,91 mrd. USD) bruttokansantuote lähes kaksinkertaistui vuoteen 2002 mennessä (345,13 mrd. USD) (IMF 2011). Lisäksi 2000-luvulla kasvaneet öljyn maailmanmarkkinahinta, kulutustuotteiden kysyntä sekä suurempi poliittinen vakaus vaikuttivat Venäjän talouskasvuun ja tätä myöten monikansallisten yritysten sijaintipäätösten tekoon Venäjän hyväksi (Aitio et al. 2009, s. 12).

Kuvasta 2 näkeekin, että sijoitusten kasvun määrä on ollut huimaa vuodesta 2002 vuoteen 2008 saakka, kunnes kansainvälinen finanssikriisi alkoi vaikuttaa sijoittajien käyttäytymiseen kaikkialla maailmassa, jolloin sijoitusten määrät alkoivat rajusti laskea.

Kuva 2. FDI Venäjälle vuosina 1995–2009 milj. USD (OECD 2010; IMF 2011)

Taulukossa 1 on käsitelty suorien ulkomaisten sijoitusten jakautumista pääomaan, yritysten ulkomaalaisten omistajien lainoihin sekä muihin suoriin investointeihin. ”Sijoitusbuumi” Venäjälle käynnistyi vuonna 2003 ja tällöin lainojen osuus oli ylivoimaisesti suurin tekijä investointien osuudessa. Tämä johtune siitä, että tällöin yritykset olivat vielä hieman epävarmoja siitä miten Venäjälle kannattaa sijoittaa. Vuodesta 2005 lähtien pääomasijoitukset ovat nousseet hallitsemaan suorien ulkomaisten sijoitusten määrää.

Taulukko 1. FDI:n jakautuminen vuosina 2003–2008 (ROSSTAT 2010a)

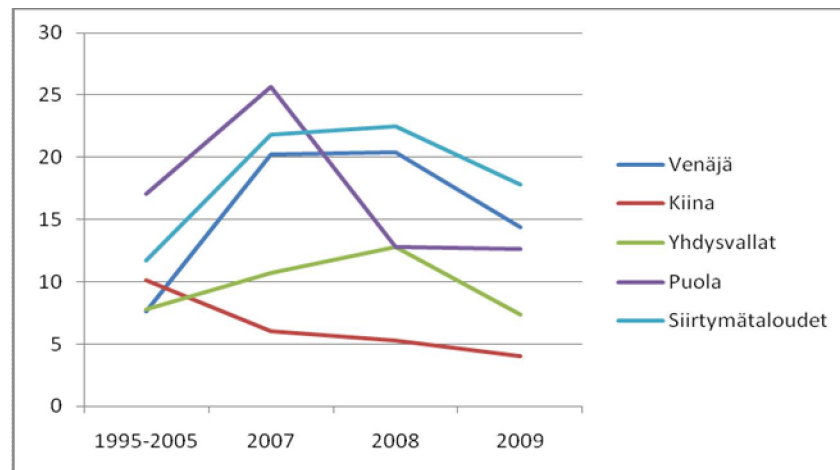
	2003		2005		2008		2009	
	milj. USD	Osuus (%)	milj. USD	Osuus (%)	milj. USD	Osuus (%)	milj. USD	Osuus (%)
Suorat ulkomaiset investoinnit	4429	100	13072	100	27027	100	15906	100
Investoinnit pääomaan	1060	23,9	10360	79,2	15883	58,8	7997	50,3
Lainat yritysten ulkomaalaisilta omistajilta	2738	61,8	2165	16,6	9781	36,2	6440	40,5
Muut suorat investoinnit	631	14,3	547	4,2	1363	5,0	1469	9,2

Vuoden 2010 tammi-syyskuun välisen ajan suhde pääomasijoitusten ja yritysten ulkomaalaisten omistajien lainojen välillä pysyi samalla tasolla verrattuna vuoden 2009 samanaikaiseen ajanjaksoon. Merkitsevempi seikka on, että näitä kahta ajanjaksoa vertailemalla huomataan, että suorien ulkomaisten investointien määrä oli vuonna 2010 vielä pienempi kuin vuoden 2009 vastaava määrä. (ROSSTAT 2010b) Tästä voidaan päätellä, että kansainvälisen finanssikriisi vaikutti vielä vuonna 2010 sijoittajien päätöksiin. Kun vielä otetaan huomioon Euroopan hidas toipuminen kriisistä ja että vuonna 2008 suorista ulkomaisista investoinneista 75 prosenttia on tullut Venäjälle EU-maista, ei ole mikään ihmekään, että sijoitusten määrät ovat kaukana muutaman vuoden takaisesta tasosta (European Commission 2011). Myös USA:n epävarma tilanne on todennäköisesti vaikuttanut sijoitusten määrään laskuun.

5.2 Mittareita ja vertailu muihin maihin

Valtioiden kokoerojen takia on vaikeaa tehdä suoria johtopäätöksiä ulkomaisten investointien vaikutuksesta tietyn valtion talouteen. Tämän takia investointien vaikutuksien määrittelemiseen käytetään erilaisia mittareita, jotta pystytään saamaan selville investointien suhteellinen määrä. Suhteellisen määrän avulla johtopäätösten teko on helpompaa. Venäjälle kohdistuneiden investointivirtojen suuruus saadaan selville, kun verrataan mittareiden antamia suhdelukuja toisiin kohdemaihin. Vertailukohteina tässä työssä käytetään Kaakkois-Euroopan ja IVY-maiden muodostamia siirtymätalouksia, Puolaa, Kiinaa sekä Yhdysvaltoja. Puola ja siirtymätaloudet ovat vertailupohjana Venäjälle niiden siirtymätaloudellisen näkökulman vuoksi. Kiina on valittu, koska se on tällä hetkellä maailman kehittyvin maa ja Yhdysvallat taas edustaa kehittyntä maata, jonne on myös sijoitettu eniten ulkomaisia sijoituksia. Ensin vertaillaan investointivirtojen prosenttiosuuksia kiinteän pääoman bruttomuodostukseen.

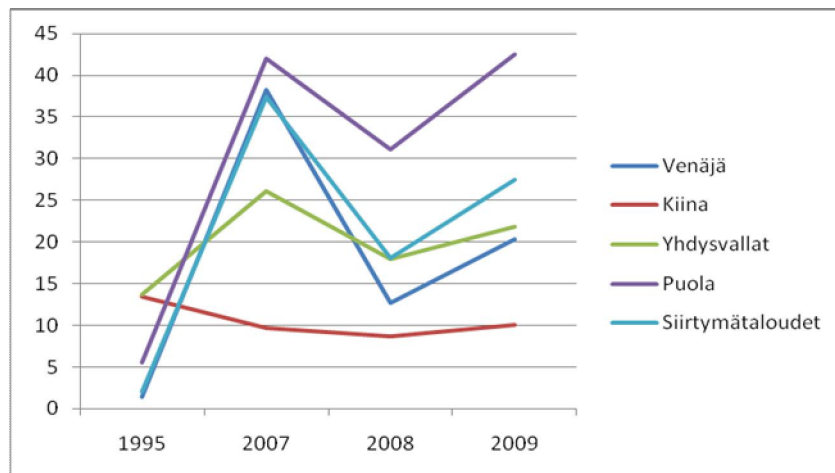
Kuten kappaleessa 3.2 on kerrottu, investoinnit vaikuttavat eniten tuottavuuteen talouskasvun osalta. Koska kiinteän pääoman bruttomuodostus syntyy investointien kiinteistä varoista, kuten koneista ja rakennuksista, joita käytetään tuotannossa yli vuoden ajan, saamme näin kuvan, kuinka suorat investoinnit tulevat vaikuttamaan mahdollisuuteen kasvattaa tuotantoa (Taloussanomien 2011b). Saamme myös kuvaa pääoman kasvusta, joka on yksi suurimmista tarpeista siirtymätalouksissa. Vertailu tapahtuu vuosien 1995–2009 välillä, tosin vuosien 1995 ja 2005 välillä esitetään keskiarvo suorien ulkomaisten investointien osuudesta.

Kuva 3. FDI:n osuuksia kiinteän pääoman bruttomuodostukseen (UNCTAD 2010a)

Venäjän osalta kuvan 3 käyrä on kehittynyt samalla tavalla siirtymätalouksien kanssa, sillä poikkeuksella, että Venäjällä investointien osuus kiinteän pääoman bruttomuodostumiseen on ollut koko ajan hieman pienempi. Puolan käyrä osoittaa sen saamat suuret investointimäärät vuoteen 2007 asti, joka on saattanut johtaa maan talouden vakiintumiseen. Tämän jälkeen Puola on pystynyt tuottamaan itse suuremman osan kiinteästä pääomastaan. Vertailun perusteella näyttää siltä, että kehittyneemmät maat pystyvät ylläpitämään pääoman muodostumista itsenäisesti ilman niin suurta suorien ulkomaisien investointien osuutta. Viimeisen vuoden ajan vaihtelut johtunevat pitkälti finanssikriisistä.

Kuvan 4 perusteella analysoidaan suorien ulkomaisten investointien osuutta BKT:stä, koska näin saadaan laaja kuva investointien osuudesta kansantalouden kasvuun. Investointien osalta käytetään niiden kumulatiivista osuutta ja BKT:n osalta nominaalista BKT:tä. Kuvaajalla pyritään saamaan kokonaiskuva investointien vaikutuksista talouden kasvuun lähinnä Venäjän osalta, mutta edelleen vertaillaan vaikutusten tasoja myös muiden valtioiden osalta, jotta saadaan käsitys investointien vaikutusten suuruudesta Venäjän talouteen.

Kuva 4. Kumulatiivisen FDI:n osuus BKT:stä (UNCTAD 2010a)

Kuvasta 4 voi tehdä johtopäätöksen, että alkavan finanssikriisin vaikutukset alkoivat näkyä ulkomaisten sijoittajien käyttäytymisessä jo vuonna 2008, mikä osittain lienee vaikuttanut yleisiin laskupiikkeihin vuoden 2009 BKT:ssä (IMF 2011). Kuvan perusteella kaikkien muiden paitsi Kiinan käyrät ovat samantapaisia. Kuitenkin Venäjän, siirtymätalouksien ja Puolan osalta investointien osuus on ollut BKT:stä Yhdysvaltoja sekä Kiinaa huomattavasti suurempaa. Venäjän osalta käyrä on siirtymätalouksien kanssa samanlainen, mutta finanssikriisi vaikutti Venäjälle sijoittaneiden määrään enemmän. Ennen tätä Venäjä oli pystynyt saamaan lähes samanlaisen osuuden sijoitusten osalta BKT:stä kuin Puola. Tässä on osoitus siitä, että Venäjä oli alkanut saamaan suurta hyötyä suorista ulkomaisista sijoituksista ainakin niiden kasvun puolesta. Finanssikriisi kuitenkin puolitti suorat ulkomaiset investoinnit (kuva 2), mikä näkyy sijoitusten osuuden romahtamisena BKT:n suhteen. Tässäkin näkyy suuri Puolan vetovoima, sillä siellä romahdus ei ollut suuri, ja se onkin ainoa vertailumaa, jonka investointien osuus BKT:stä nousi vuonna 2009 vuoden 2007 tasolle.

Kuvien 3 ja 4 perusteella voi tehdä jonkinlaisia johtopäätöksiä Venäjän houkuttelevuuden kasvusta viimeisten vuosien aikana. Puolan lukemien tasolle Venäjällä on matkaa, varsinkin kun ottaa huomioon maan suorien investointien tason romahtamisen, mutta kuten liitteestä 3 nähdään, monikansalliset yritykset

pitävät Venäjää tämän hetken viidenneksi houkuttelevampana maana. Joten kun taluskriisi alkaa olla takana, Venäjälle löytynee taas ulkomaisia sijoittajia.

Venäjän osalta myös vaihtotaseen kehitys tukee kappaleessa 3.3 esitettyä arviota, että suorilla ulkomaisilla investoinneilla on vaikutusta maan talouteen. Vaihtotase sisältää kauppataseen, tietoa ulkomaankaupasta, tuotannontekijätuloista sekä tulonsiirroista, joten myös se on hyvä mittari tutkia Venäjän talouden kasvua (Taloussanomien 2011c). Vuonna 1998 vaihtotase oli todella alhainen (0,2 mrd. USD), mutta aikaisemmin mainituista syistä johtuen vaihtotase nousi vuonna 2000 46,84 miljardiin USA:n dollariin. Tämän jälkeen se alkoi laskea hieman kunnes vuodesta 2003 alkanut vaihtotaseen kasvu nousi korkeimmilleen vuonna 2008 (103,66 mrd. USD), mutta finanssikriisin seurauksena vaihtotase laski takaisin vuoden 2000 tasolle. Suorat ulkomaiset sijoitukset alkoivat kasvaa voimakkaasti vuodesta 2003, jolloin myös edellä mainitut mittarit lähtivät samanlaiseen nousuun. (IMF 2011) Vaikka kasvun taustalta löytyy muitakin tekijöitä, BKT ja vaihtotase lähtivät kuitenkin nousuun samanaikaisesti investointien lisääntymisen jälkeen, joten voidaan päätellä, että suorat ulkomaiset investoinnit ovat vaikuttaneet huomattavasti Venäjän talouskasvuun.

6 MITEN VENÄJÄN MARKKINOILLE

Tässä osiossa käsitellään sitä miten monikansalliset yritykset ovat päässeet Venäjälle. Lähinnä käsitellään suorien ulkomaisten sijoitusten toimintamallit Venäjälle suuntautuneessa toiminnassa sekä sitä mihin sijoitukset ovat pääasiassa viime vuosina kohdistuneet. Andrei Panibratonin mukaan suurimmat tekijät Venäjällä monikansallisen yrityksen toiminnan menestymiseen ovat:

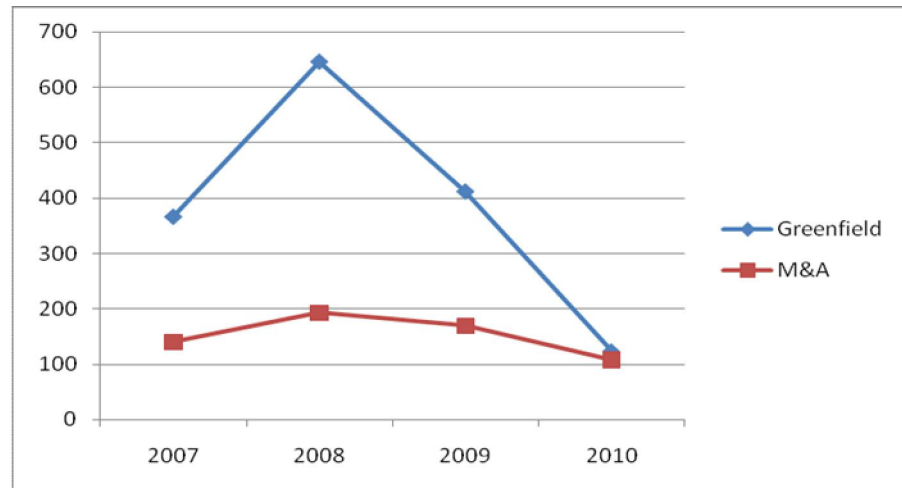
- 1) Suora ulkomainen investointi suuntautuu paikallisille markkinoille, luomalla omia tuotantolaitoksia
- 2) Edelläkävijän strategia
- 3) Laatu (mukaan lukien koettu laatu yrityksen kotimaassa)
- 4) Markkinointitoimintaa keskittymällä vahvasti viestintään asiakkaille
- 5) Paikalliset kumppanuudet (Panibratov 2011)

6.1 Investointityypit

Kuvassa 5 on esitelty Venäjälle suuntautuneiden yrityskauppojen ja fuusioiden sekä greenfield -investointien määriä vuosien 2007 ja 2010 välillä. Näiden vuosien aikana yrityskauppojen ja fuusioiden osuus on noussut tasaisesti Venäjällä verrattuna yrityskauppojen maailmanlaajuisen määrän tasoon. Tosin vaikka greenfield -investointien maailmanlaajuinen osuus on pienempi, ovat ne olleet lukumäärältään suuremmassa roolissa suorien ulkomaisten investointien osalta Venäjällä. (UNCTAD 2010c, s. 4)

Kuvasta 5 nähdään, että kansainvälinen finanssikriisi vaikutti enemmän greenfield -investointien määrään, mikä on luonnollista, koska se on kalliimpi sijoitusmuoto kuin yrityskauppa tai fuusio. Kuva antaa kuitenkin hieman väärienlaisen kuvan investoinneista, sillä vuoden 2010 tapaukset on tilastoitu greenfield -investointien osalta huhtikuuhun ja yrityskauppojen osalta toukokuuhun saakka (UNCTAD 2010c, s. 4). Joten vaikka kuvan mukaan nämä investointimuodot ovat olleet

vuonna 2010 lähes yhtä suosittuja, totuus on todennäköisesti hieman toinen eli greenfield -investoinnit olisivat edelleen selvästi suosittumia.

Kuva 5. Greenfield -investointien ja yrityskauppojen tapauksien määrä 2007-2010 (UNCTAD 2010c, s. 4)

Tämä osoittaa, että yritykset tekevät mieluummin kokonaan uusia investointeja Venäjälle kuin suorittavat yrityskauppoja, vaikka se olisikin halvempi vaihtoehto. Todennäköistä onkin, että greenfield -investoinnit ovat suurempien yritysten tekemiä, jolloin ne toivovat pystyvänsä toimimaan oman yrityskulttuurinsa mukaisesti ja pitämään investoinnin hallussaan. Varsinkin kun maailman talous lähtee taas nousuun, on ennakoitavissa jälleen greenfield -investointitapausten huima nousu ylöspäin. Yrityskauppoja ja fuusioita tehnevät vähemmän vakavaraiset yritykset, jotka tavoittelevat nopeaa pääsyä Venäjän markkinoille ja valmista markkinaosuutta. Greenfieldin ja yritysoston tavoitteena voi olla erityisesti OLI-paradigman mukaiset omistajuuden ja sijainnin edut. Yhteishankkeissa Venäjälle yritykset tavoittelevat ennen kaikkea sisäistämisen etuja. OLI-paradigman mukaisia etuja ei kuitenkaan voi yksilöidä koskemaan vain tiettyä investointimuotoa. Venäjälle suuntautuessa yritykset ovat käyttäneet myös brownfield -investointeja, erityisesti 1990-luvun alussa, mutta niiden osalta greenfieldin ja yritysoston haitat ovat kasvaneet etuja suuremmiksi esimerkiksi kallistuneiden toimitilojen sekä heikon infrastruktuurin takia (Karhunen et al. 2008, s. 62).

Vaikka yhteishankkeet ovatkin suosittuja monikansallisten yritysten parissa, on se usein haastavin toimintatapa kansainvälisessä liiketoiminnassa erityisesti kulttuurillisten erojen takia. Ainakin suomalaiset ovat kritisoineet venäläisten tapoja hoitaa liiketoimintaa, sillä jo neuvotteluvaiheessa ongelmia ovat aiheuttaneet muun muassa omistussuhteen jakautuminen, sekä panostukset liikesuhteeseen. Myös toiminnan johtamisessa on usein ollut näkemyseroja. (Karhunen et al. 2008, s. 125) Nämä vaikeudet vaikuttavat myös yritysten tytäryhtiöiden toimintaan, joten tässä valossa greenfield -investointien suurempi määrä ei ole yllättävää.

6.2 Alueelliset vaikutukset

Kun kyseessä on Venäjän kokoluokkaa oleva maa, jakautuvat sijoitusten vaikutukset vahvasti eri alueille. Yritysten tulee sijoituspäätöksiä Venäjälle tehdessään miettiä, miten ja minne niiden kannattaa investoida. Liitteessä 4 esitetään, kuinka Venäjälle suuntautuvat suorat ulkomaiset investoinnit ovat jakautuneet vuonna 2008 Venäjän seitsemän federaatiopiirin kesken. Keskinen federaatiopiiri houkuttaa ulkomaisia yrityksiä eniten, sillä lähes puolet näistä investoinneista sijoittuu sinne. Tosin näistä sijoituksista noin 40 prosenttia suuntautuu Moskovaan tai sen ympärysalueelle kuten taulukosta 2 nähdään. Myös Kaukoidän federaatiopiiriin kohdistuvat investoinnit kohdistuvat suurimmaksi osaksi Sahalinin alueelle. Luoteiseen federaatiopiiriin sijoitukset jakaantuvat tasaisemmin, mutta silti 10 eniten suoraa ulkomaisia investointeja keränneen alueen joukosta kolme luoteisen aluetta.

Taulukko 2. FDI Venäjälle alueittain vuonna 2008 (ROSSTAT 2009).

Alue	Federaatiopiiri	Suorat ulkomaiset investoinnit (milj. USD)	Osuus suorista ulkomaisista sijoituksista (%)	Osuus kaikista sijoituksista (%)
Moskova	Keskinen	8 612	31,9	39,4
Sahalinin alue	Kaukoitä	3 201	11,8	6,0
Moskovan alue	Keskinen	2 243	8,3	6,5
Tšeljabinskin alue	Ural	1 891	7,0	3,1
Pietari	Luoteinen	1 374	5,1	5,7
Tatarstan	Volga	723	2,7	2,5
Kalugan alue	Keskinen	594	2,2	1,5
Tomskin alue	Siperia	574	2,1	0,7
Komin tasavalta	Luoteinen	538	2,0	0,9
Leningradin alue	Luoteinen	482	1,8	0,9
Alueet yhteensä		20 232	74,9	67,2
Koko Venäjä		27 027	100	100

Kun edellä olevaan taulukkoon yhdistetään liitteen 5 tiedot toimialakohtaisista sijoituksista, saadaan kuva siitä miten aluekohtaiset vaikutukset näkyvät ja mihin yritysten sijoitukset ovat menneet. Esimerkiksi Moskovassa talous on riippuvaista kaupasta ja palveluista ja koko Moskovan alueella teollisuudesta, liikenteestä ja rakentamisesta. Näin ollen ei ole mikään ihme, että lähes puolet sijoituksista on kohdistunut Moskovan ympärille (Aitio et al. 2009, s. 38, 45). Kun toiseksi esimerkiksi otetaan Pietari, jossa vuonna 2007 jatkojalostusteollisuus muodosti 88 prosenttia kaupungin teollisuudesta, voidaan päätellä, että ainakin elintarvikkeiden (34 % jalostusteollisuudesta) ja metalliteollisuuden (12 %) osalta suorat ulkomaiset sijoitukset ovat vaikuttaneet näihin osuuksiin (Aitio et al. 2009, s. 31, 32). Voidaan myös vetää johtopäätös, että monikansalliset yritykset ovat suoraan vaikuttaneet teollisuuden kasvuun sekä Moskovan, että Pietarin osalta ja samalla tavalla myös koko Venäjän alueella.

Edellä mainitut luvut kertovat osittain, miksi juuri esimerkiksi Moskova ja Pietari ovat saaneet houkuteltua suoria ulkomaisia investoijia. Suurempi syy lienee kuitenkin näiden kaupunkien toimiva infrastruktuuri sekä muutenkin hyvät kulkuyhteydet, koska yleisesti Venäjällä on edelleen heikko

kuljetusinfrastruktuuri, mikä heikentää muun muassa tuotantolaitosten sijoittamista keskeemmälle Venäjälle. (Finpro 2010, s. 6) Keskisen ja luoteisen hallintopiirin suosiota lisää niiden läheisyys Eurooppaan ja Kaukoidän hallintopiirin suosiota investoinneille selittää sen läheisyys Kiinaan ja Japaniin kuten liitteestä 6, jossa esitetään Venäjän federaatiopiirien jakautuminen, voidaan nähdä. Yleisestikin yritysten on tärkeää pystyä sijoittamaan investointinsa ja sitä kautta toimintansa federaatiopiirien tai muiden alueiden mukaisesti, sillä lainsäädäntö koskien investointiolosuhteita saattaa poiketa huomattavastikin alueiden sisällä. Eroja voi löytyä esimerkiksi verohelpotuksista, investointitoiminnasta tai maanomistuksesta. Huolimatta valtiollisista rajauksista eri alueilla on yritysten mahdollista saada paremmat toimintaedellytykset omalle toiminnalleen. (Filippov et al. 2005, s. 59–60)

7 YRITYSTEN MAHDOLLISUUKSIA

Tässä kappaleessa pohditaan monikansallisten yritysten mahdollisuuksia mutta myös uhkatekijöitä, sillä kuten kappaleessa 4 on kerrottu, liiketoiminnan harjoittaminen Venäjällä ei ole helpoimmasta päästä. Kappaleessa käsitellään yritysten hyötyihin vaikuttavia elementtejä Venäjällä, lähinnä OLI-paradigman avulla. Näin saadaan kuva mahdollisuuksista ja haasteista. Lisäksi esitetään hieman ulkomaisiin investoijiin vaikuttavaa lainsäädäntöä.

7.1 Venäjällä toimimisen vaikutuksia

Omistamisen etuna on, että yritys pääsee suhteellisen helposti Venäjän markkinoille. Koska tonttien ja rakennusten hinnat ovat laskeneet, voi nyt olla paras hetki vähään aikaan suorittaa greenfield -investointi ja perustaa maahan uudenlaista toimintaa. (Finpro 2010, s. 5) Omistajuus Venäjällä ei kuitenkaan ole niin yksiselitteistä ja siihen liittyy paljon rajoitteita, joista kerrotaan enemmän lainsäädäntöä käsittelevässä kappaleessa.

Venäjälle kohdistuu useita sijaintiin liittyviä etuja. Suurin etu sijainnin suhteen ovat Venäjän valtavat luonnonvarat, joita ovat muun muassa öljy, kaasu ja jalometallit. Yrityksen päästyä hyödyntämään näitä varoja, se voisi saavuttaa huomattavat edut kilpailijoihinsa nähden ja saavuttaa johtavan aseman maailmanmarkkinoilla joillakin aloilla (Filippov et al. 2005, s. 214). Finanssikriisi heikensi Venäjän sijoituksia, eivätkä ne kaikilta osin ole lähteneet vielä nousuun. Tämä pätee erityisesti vähittäis- ja tukkukauppaan, mutta myös luonnonvarateollisuuteen ja rakennusalaan (Karhunen, Parviainen & JärviKuona 2010, s. 29). On siis hieman epävarmaa lähteä sijoittamaan näihin aloihin, mutta niistä löytyy kuitenkin potentiaalia. Kun vielä ottaa huomioon monikansallisten yritysten kiinnostuksen Venäjää kohtaan lähivuosina, sijoitukset voivat lähteä hyvinkin nopeasti taas nousuun näillä aloilla. Lisäksi työvoiman saaminen Venäjällä on aiempaa helpompaa, joten myös työvoimakustannukset pysyvät

alhaisina. Huomionarvoinen seikka on myös liiketilojen saamisen mahdollisuus hyviltä markkinapaikoilta. (Finpro 2010, s. 5)

Aiemmin on esitetty, miten monikansalliset yritykset ovat yhteishankkeiden avulla päässeet Venäjälle, mutta Venäjällä puhaltavien tuulien myötä yhteishankkeiden osuus saattaa vielä kasvaa Venäjän hallinnon myötämielisemmällä suhtautumisella. Nykyään kansainvälinen yhteistyö korkean teknologian suunnittelussa ja kehittämisessä, valmistamisessa sekä jakelussa on yksi tärkeimmistä innovaatio-ominaisuuksista maailmassa. Länsimaiset monikansalliset yritykset ovat suurimpia toimijoita ja markkinoiden hallitsijoita näillä osa-alueilla. Koska Venäjä haluaa takaisin menettämänsä aseman tieteen ja teknologian osalta, se suunnittelee kansainvälistä yhteistyötä. Toimimalla yhteistyössä monikansallisten yritysten kanssa, maahan olisi mahdollista syntyä vahva innovatiivinen talous. (Danilin 2010, s. 51) Tällöin yrityksillä olisi mahdollisuus saada suhteellisen helposti toimintaansa käyntiin Venäjän markkinoilla ja saavuttaa sisäistämisen etuja.

Myös kuluttajatuotteiden sekä palveluiden kasvavat markkinat houkuttelevat yrityksiä Venäjälle. Nämä markkinat kasvavat sitä mukaa kun yritysten ja väestön ostokyky lisääntyy. Myös uusia markkinoita avautuu yritysten kilpailulliselle toiminnalle, sillä vanhoja monopolisektoreita uudelleenorganisoidaan. (Filippov et al. 2005, s. 214)

Yritysten toimintaa Venäjällä helpottaa vakaa poliittinen järjestelmä sekä suuret valuuttavarannot ja reservirahastot. Lisäksi Venäjän valtio elvyttää taloutta tukitoimien avulla. Suurimmat riskit Venäjälle sijoittamiseen ovat finanssikriisin vaikutukset, korkea inflaatio, kuljetusinfrastruktuurin kehittyminen, edelleen keskeneräinen pankkisektorin rahoitusjärjestelmä sekä riittämätön investointi- ja omistussuoja investointihankkeiden esteenä. (Finpro 2010, s. 5-6) Tosin pankkisektorin kehittymättömyys voi jopa suosia ulkomaisia investoijia, sillä investoijan suosiessa greenfield -investointimuotoa, sen kalleus ja hidas tuotto voivat hankaloittaa venäläisen investoijan greenfield -hanketta, koska heillä on

harvoin varaa siihen. Haittana ovat puuttuvat lainavakuudet, kallis lainaraha sekä liian lyhyet laina-ajat. (Katila 2002)

7.2 Lainsäädäntö

Lainsäädännöllisesti katsoen Venäjällä on melko tiukat lait, mutta niitä sovelletaan melko vapaamuotoisesti. Ongelmia lisää Venäjän lainsäädännön ristiriitaisuus. Myös korruptio vaikuttaa lakipykälien löysään tulkintaan ja Transparency Internationalin vuoden 2009 julkaiseman arvioinnin mukaan Venäjä sijoittui vasta sijalle 146 korruption osalta kun tutkittiin 180 maata. (Finpro 2010, s. 6) Korruptiota kuitenkin pyritään vähentämään ja tästä kertoo muun muassa 61 Venäjällä toimivan monikansallisen yrityksen allekirjoittama korruption vastainen sopimus (Suomen Pankki 2010). Venäjän lainsäädännöstä löytyy paljon sijoittajiakin koskevia pykäläiä, mutta esitämme vain yleisimmät ulkomaisia sijoittajia koskevat rajoitukset Venäjällä.

Venäjällä on pyritty suojelemaan kotimaisia investoijia. Rajoituksia esiintyy muun muassa vakuutusosalalla ja maanomistuksen suhteen. Kansainvälisen yrityksen tytärvakuutusyhtiön tai vakuutusyrityksen, joka omistaa yli 49 prosenttia yhtiön osakepääomasta, eivät saa tarjota henkivakuutuksia, pakollisia vakuutuksia, valtiollisia pakollisia vakuutuksia, omaisuusvakuutuksia, jotka liittyvät valtion tilauksesta suoritettavaan urakointiin tai toimituksiin eivätkä valtiollisten ja kuntien laitosten omaisuusvakuutuksia. Ulkomaalaisilla ei myöskään ole omistusoikeuksia raja-alueilla tai muilla lainsäädännön rajaamilla tonteilla. Jos ulkomaalaisilla on yli 50 prosentin omistusosuus maatalouskäyttöön tarkoitetuilla tonteilla tai maanomistusosuuksia, ainoa hallitsemistapa on vuokraaminen. (Filippov et al. 2005, s. 66)

Vuonna 2008 tuli Venäjälle voimaan laki, joka rajoittaa ulkomaisia sijoituksia strategisilla sektoreilla. Sijoituksen tapahtuessa laki vaatii etukäteishyväksynnän. Sektoreiden pääryhmät ovat puolustusteollisuus mukaan lukien ydinmateriaali, ilmavälikone- ja avaruussektorit, tiedotusvälineet ja kustannustoiminta, luonnolliset

monopolit, ICT-sektori (teleyhtiöt ja salausteknologia) sekä kaivannaisvarat. Jos yksityisen yrityksen omistusosuus, tehdessään ulkomaisen investoinnin, nousee vähintään 50 prosenttiin tai saamalla kymmenen prosentin omistusoikeudella määräysvallan yritykseen, tarvitaan investoinnille hyväksyntä. Valtion omistamalla yrityksellä raja on 25 prosenttia. (Ulkoasiainministeriö 2008)

Öljy- ja energiasektorilla vaatimustaso on tiukempi, sillä merkittäväksi määriteltyjen öljy- ja kaasuesiintymien osalta ulkomaisen investoijan on hankittava lupa, jos tavoiteltava osuus venäläisyrityksestä on yli 10 prosenttia. Yrityksen ollessa ulkomaisen yrityksen vallassa tavoiteltavan osuuden raja on viisi prosenttia. Jos kyseessä on off-shore -toiminta, ulkomainen yritys voi osallistua vähemmistöosakkaana mannerjalustan hyödyntämiseen enemmistön hankkeesta ollessa Venäjän valtion omistaman yrityksen omistuksessa. (Ulkoasiainministeriö 2008)

Monikansallisten yritysten kannalta tiukat lainsäädännölliset rajoitukset todennäköisesti lisäävät epävarmuutta kohdistaa sijoitustoimintaansa Venäjälle, sillä yritysten sijoitustavat johtavat yleensä hallitsevaan toimintaan omistusoikeuksien suhteen kohdemaan sisällä sijaitsevaan yritykseen. Tämän takia monikansallisten yritysten tulee pyrkiä pääsemään aloille, joita lainsäädäntö tiukimmin rajoittaa ulkomaisten investoijien suhteen, yhteisyrityshankkeiden avulla. Silloin on mahdollista toimia ”normaaleilla yritystoimintaperiaatteilla”, koska omistussuhteet voidaan jakaa yrityksen ja kohdemaan välillä tasan. Myös strategisille sektoreille pyrkiessään monikansallisen yrityksen tulee pohtia toimintatapaansa, sillä omistavaan oikeuteen vaadittavaa etukäteishyväksyntää ei välttämättä ole helppoa saada. Lisäksi maan heikko investointi- ja omistussuojasuojat pakottavat yritykset muutenkin miettimään Venäjän toimintaansa.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Työn tavoitteena oli saada vastaukset kolmeen tutkimuskysymykseen monikansallisten yritysten ja Venäjän suhteesta toisiinsa. Pääpainona työssä olivat vaikutukset Venäjän talouteen, joita lähdettiin tutkimaan monikansallisille yrityksille ominaisten suorien ulkomaisten investointien avulla. Venäjälle suuntautuvat suorat investoinnit olivat kasvaneet rajusti vuodesta 2002 lähtien, mutta maailmanlaajuisen finanssikriisin seurauksena ulkomaiset sijoitukset lähtivät rajuun laskuun vuonna 2008, minkä seurauksena sijoitusten määrä laski vuoden 2006 tasolle. Parempi kuva investointien merkityksestä Venäjän talouskasvuun saadaan vertailemalla eri taloudellisissa vaiheissa olevia maita Venäjään. Mittareina käytettiin suorien ulkomaisten sijoitusten virtojen osuuksia kiinteään pääoman muodostumisessa sekä kumulatiivisten investointien osuutta bruttokansantuotteeseen. Tuloksena oli, että entisistä Neuvostoliiton maista suorien ulkomaisten investointien vaikutukset olivat suurimmat vuodesta 2003 lähtien finanssikriisin alkuun asti, eivätkä investoinnit ole vielä lähteneet samanlaiseen kasvuun kuin ennen kriisiä. Tärkeänä mittarina investointien vaikutusten osalta käytettiin myös vaihtotasetta, sillä se kertoo bruttokansantuotteen kanssa kattavasti talouden kehittymisestä. Näiden mittarien perusteella suorilla ulkomaisilla investoinneilla on ollut vahva vaikutus Venäjän talouskasvuun.

Toisena tutkimuskysymyksenä käsiteltiin sitä miten monikansalliset yritykset pääsevät Venäjän markkinoille. Yrityksien pääkeinoiksi määriteltiin greenfield -investointi, yrityskauppa ja fuusio sekä yhteishankkeet. Kun kahta ensimmäistä keinoa verrattiin toisiinsa huomattiin, että greenfield -investoinnit olivat suositumpi suuntautumistapa kuin yrityskaupat. Osan selityksestä antaa tieto, että varsinkin länsimaalaisten monikansallisten yritysten on vaikeampi suhtautua venäläisten erilaiseen toimintatapaan. Vaikeudet näkyvät erityisesti yritysten yhteishankkeissa, joissa omistussuhteidenkin määrittäminen voi olla hankalaa. Tämän takia erityisesti suuremmat monikansalliset yritykset kokevat helpommaksi tavaksi päästä käsiksi Venäjän markkinoille uuden investoinnin

avulla vaikka se tulee kalliimmaksi, sillä näin syntyy vähemmän ristiriitoja yrityksen toiminnassa. Myöskin hinta yritystön jälkeisissä kunnostustoimenpiteissä voi nousta suureksi, joten tietyllä tapaa greenfield on riskittämpi investointimuoto. Kuitenkin riippuen yritysten tavoitteista, toimintatavat voivat vaihdella. Suunnatessaan toimintaansa Venäjälle yritysten täytyy myös ottaa selville, mitkä alat ja alueet ovat olleet suosiollisimpia suorien ulkomaisten investointien vastaanottajia. Yritysten tulee myös ottaa selvää eri alueiden erilaisista toimitavoista sekä toimintaympäristöstä.

Kolmas tutkimuskysymys käsitteli, mitä monikansalliset yritykset hyötyvät toiminnastaan Venäjällä ja mitä uhkakuvia siellä toimimisella on. Yritysten on mahdollista hyödyntää OLI-paradigaman mukaisia omistajuuteen, sijaintiin sekä sisäistämiseen liittyviä etuja. Esimerkiksi Venäjän kasvava halu päästä taas teknologiseksi suurvallaksi antaa yrityksille tilaisuuden päästä hyödyntämään tätä halua yhteishankkeilla, jolloin voidaan puhua sisäisestä edusta. Suurimpia riskejä Venäjälle suuntautumisessa ovat epävarmuus investointien suhteen sekä korkea inflaatio. Haastetta tuo myös Venäjän ulkomaisia sijoittajia koskeva lainsäädäntö, joka pyrkii suojaamaan kotimaisia sijoittajia. Yritysten tulee selvittää, millaisia rajoituksia niiden tavoittelema toimiala Venäjällä pitää sisällään.

LÄHTEET

Aitio, U., Alho, A., Esilä, V., Filppula, O., Kaasalainen, J., Kairento, M., Kekki, P., Laakso, E., Lumijärvi, E., Matilainen, T., Nurmilaukas, T., Rinne, U., Ruohonen, V., Smirnoff, K., Stenholm, J., Stepanova, E., Tiirikainen, T., Tiri, M., Vimpeli, S. (2009). Venäjän liiketoiminnan perusopas. Helsinki: Suomalais-Venäläinen kauppakamariyhdistys. 263 s.

Buckley, P. & Casson, M. (2009). The internalization theory of the multinational enterprise: A review of the progress of a research agenda after 30 years. *Journal of International Business Studies*, 40, s. 1563-1580. doi:10.1057

Danilin, I.V. (2010). The Evolution of Russian Conceptual and Political Models of High Technology Cooperation with Foreign Nations and Multinational Corporations. *The Quarterly Journal*, volyymi IX, numero 2, s. 51-64.

De Souza, L.V. (2008, tammikuu 11). Foreign investment in Russia. ECFIN Country Focus, volyymi 5, numero 1. Saatavissa
<http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/publication10969_en.pdf>

Dunning, J.H. & Lundan, S.M. (2008). *Multinational enterprises and the global economy*. Second edition. Cheltenham: Edward Elgar. 920 s. ISBN 978-1-84720-122-5.

Elinkeinoelämän keskusliitto. Venäjän WTO-jäsenyysneuvottelut. Päivitetty 28.1.2010. [viitattu 27.4.2011] Saatavissa
<http://www.ek.fi/www/fi/kauppapolitiikka/venaja/venajan_wto_jasenyyys.php>

European Commission. Countries, Russia. Päivitetty 27.3.2010. [viitattu 14.4.2011]. Saatavissa
<http://ec.europa.eu/trade/creating-opportunities/bilateral-relations/countries/russia/index_en.htm>

Forsgren, M. (2008). Theories of the Multinational Firm. Cornwall: MPG Books Ltd. 196 s. ISBN 978-1-84844-117-0

Filippov, P., Boltramovich, S., Dudarev, G., Smirnyagin, D. & Sutyurin, D. (2005). Investoinnit ja investointiedellytykset Venäjällä. Helsinki: Kauppa- ja teollisuusministeriö. 237 s. ISBN 951-739-898-0.

Finpro. Maaraportti, Venäjä. [verkkodokumentti]. Päivitetty elokuu 2010. [viitattu 3.4.2011]. Saatavissa <<http://194.100.159.181/NR/rdonlyres/BFA9AB54-3A27-43C4-BB72-C9C82D55FB89/13350/Russia0820192.pdf>>

Hirvensalo, I. (1999). Sijoitukset Venäjälle. Helsinki: Elinkeinoelämän tutkimuslaitos. 112 s. ISBN 951-628-290-3.

Hollensen, S. (2011). Global Marketing. Harlow: Pearson Education Limited. 756 s. ISBN 978-0-273-72622-7.

IFC. (2011). Doing business 2011, Russian Federation. Washington: The World Bank. 83 s. ISBN: 978-0-8213-7960-8

IMF. International Monetary Fund, Data Mapper. Päivitetty huhtikuu 2011. [viitattu 14.4.2011] Saatavissa <<http://www.imf.org/external/datamapper/index.php>>

Karhunen, P., Kosonen, R., Logrén, J. & Ovaska, K. (2008). Suomalaisyritysten strategiat Venäjän muuttuvassa liiketoimintaympäristössä. Helsingin kauppakorkeakoulu: HSE Print. 226 s. ISBN 978-952-488-212-5.

Karhunen, P., Parviainen, S. & JärviKuona, P. Venäjän talousnäkymät 2/2010. [verkkodokumentti]. Päivitetty 23.12.2010. [viitattu 10.4.2011]. Saatavissa <http://www.hse.fi/NR/rdonlyres/1FED09B5-9C41-4B67-A6D4-AB695509BAC3/0/VEN2010_2_Kokoraportti.pdf>

Katila, R. Tuotannollisten investointien toteuttamistavoista Venäjällä. [verkkodokumentti]. Päivitetty 19.4.2002. [viitattu 27.4.2011]. Saatavissa <<http://www.compiler.fi/visiot/Katila2.html>>

Kotler, P. (1997). Marketing management: Analysis, Planning, Implementation, and Control. Ninth Edition. New Jersey: Prentice Hall International, Inc. 789 s. ISBN 0-13-261363-8.

Kotler, P., Keller, K.L., Brady, M., Goodman, M. & Hansen, T. (2009). Marketing management. Harlow: Pearson Education Limited. 889 s. ISBN 978-0-273-71856-7.

Laakkonen, V. Tiusanen, T. & Jumpponen, J. 2005. Venäjälle – Mutta Minne? Suomalaisyriyten investoinnin sijaintipaikan valintaan vaikuttavat ulkoiset tekijät. Lappeenranta: Lappeenrannan teknillinen yliopisto. 40 s. ISBN 952-214-078-3.

Medvedev, A. (2001). International management: Doing business operations in Russia. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy. 255 s. ISBN 952-5155-53-6.

Member States. Member States of the United Nations. Päivitetty 3.7.2006. [viitattu 14.4.2011]. Saatavissa <<http://www.un.org/en/members/index.shtml>>

Moosa, I.A. (2002). Foreign direct investment - theory, evidence and practice. Chippenham: Antony Rowe Ltd. 329 s. ISBN 0-333-94590-5.

OECD. Country statistical profiles 2010: Russian federation. Päivitetty 28.4.2011. [viitattu 28.4.2011a]. Saatavissa <<http://stats.oecd.org/Index.aspx>>

OECD. The Russian Federation and the OECD. [viitattu 27.4.2011b] Saatavissa <http://www.oecd.org/document/8/0,3746,en_33873108_36016497_38582472_1_1_1_1,00.html>

Panibratov, A.Y. (2011, helmikuu 14) Evolution of Russian Multinationals. AC40A0800. Corporate Strategy for Emerging Markets. Luentokalvot.

Rianovosti. Russia's last hurdles to WTO membership. Päivitetty 10.2.2011. [viitattu 27.4.2011]. Saatavissa <<http://en.rian.ru/analysis/20110210/162544422.html>>

ROSSTAT, Suorien investointien alueellinen jakautuminen. Päivitetty 2009. [viitattu 10.4.2011]. Saatavissa <http://www.gks.ru/bgd/regl/b09_56/IssWWW.exe/Stg/04-07.htm>

ROSSTAT, Suorien investointien tyyppien jakautuminen. Päivitetty 2010a. [viitattu 11.4.2011]. Saatavissa <http://www.gks.ru/bgd/regl/b10_12/IssWWW.exe/stg/d02/24-08.htm>

ROSSTAT, Investointien jakautuminen 2009–2010. Päivitetty 2010b. [viitattu 11.4.2011]. Saatavissa <http://www.gks.ru/bgd/regl/b10_06/IssWWW.exe/Stg/4/14-06.htm>

Suomen Pankki. (2010, toukokuu 21) Institute for Economies in Transition. Russia. BOFIT Weekly, numero 20.

Taggart, J. & McDermott, M. (1993). The Essence of International Business. Great Britain: Prentice Hall Europe. 230 s. ISBN 0-13-288077-6.

Taloussanomat. Venäjä entistä lähempänä WTO-jäsenyyttä. Päivitetty 31.1.2011a. [viitattu 27.4.2011] Saatavissa

<<http://www.taloussanomat.fi/kauppa/2011/01/30/venaja-entista-lahempana-wto-jasenyitta/20111417/12>>

Taloussanomat. Taloussanakirja: kiinteän pääoman bruttomuodostus. Päivitetty 2011b. [viitattu 27.4.2011]. Saatavissa

<<http://www.taloussanomat.fi/porssi/sanakirja/termi/kiinte%E4n+p%E4%E4oman+bruttomuodostus/0>>

Taloussanomat. Taloussanakirja: vaihtotase. Päivitetty 2011c. [viitattu 27.4.2011]. Saatavissa

<http://www.taloussanomat.fi/porssi/sanakirja/?page_id=45&offset=0&A=vaihtotase>

Tiusanen, T. (2006). *Foreign Investors in Transitional Economies: Cases in Manufacturing and Services*. Lappeenranta: Lappeenrannan teknillinen yliopisto. 61 s. ISBN 952-214-151-8.

Tiusanen, T. (2008). *Business Climate in Transitional Economies*. Lappeenranta: Lappeenrannan teknillinen yliopisto. 54 s. ISBN 978-952-214-545-1.

Tiusanen, T. (2010). *Introduction to International Business*. Luentomoniste. Lappeenrannan teknillinen yliopisto. 57 s.

Ulkoasiainministeriö. Venäjän federaation kilpailuvirasto nimetty toimivaltaiseksi viranomaiseksi käsittelemään ulkomaisia investointeja strategisille sektoreille. Päivitetty 11.7.2008. [viitattu 14.4.2011]. Saatavissa

<<http://formin.finland.fi/Public/Print.aspx?contentid=133705&nodeid=15148&culture=fi-FI&contentlan=1>>

UNCTAD. World investment report 2010, Country fact sheet: Russian Federation. [verkkodokumentti]. Päivitetty 2010a. [viitattu 14.4.2011] Saatavissa <http://www.unctad.org/sections/dite_dir/docs/wir10_fs_ru_en.pdf>

UNCTAD. World investment prospect survey 2010-2012. [verkkodokumentti]. Päivitetty 6.9.2010b. [viitattu 12.4.2011]. Saatavissa <http://www.unctad.org/en/docs/diaeia20104_en.pdf>

UNCTAD. World investment report 2010. [verkkodokumentti]. Päivitetty 2010c [viitattu 13.4.2011]. Saatavissa <http://www.unctad.org/en/docs/wir2010_en.pdf>

Welch, L., Benito, G. & Petersen, B. (2007). Foreign Operation Methods – Theory, Analysis, Strategy. Cornwall: MPG Books Ltd. 462 s. ISBN 978-1-84542-044-4.

Åslund, A. (2010, huhtikuu). Why Doesn't Russia Join the WTO. The Washington Quarterly, volyymi 33, numero 2, s. 49-63.

LIITE 1/6. Kansainvälisen tuotannon tyypit.

Kansainvälisen tuotannon tyypit	(Ownership) Omistajuuden edut (miksi monikansallisia toimintoja)	(Locational) Sijainnin edut (missä tuotanto)	(Internalization) Sisäistämisen edut (miten osallistutaan)	Monikansallisten yritysten strategiset tavoitteet	Monikansallisia yrityksiä suosivien toimintojen kuvitus
Luonnonvarojen etsintä	Pääoma, teknologia, markkinoille pääsy; täydentävät edut; koko ja neuvotteluvoima	Luonnonvarojen hallinta, ja liitännäiskuljetukset ja viestintäinfrastruktuuri; vero ja muut palkkiot	Toimittajien oikeassa hinnassa pysymisen takaaminen; kontrolloida markkinoita	Saavuttaa etuoikeutettu pääsy kilpailijoiden resursseihin	(a) Öljy, kupari, bauksiitti, banaanit, ananakset, kaakao, hotellit (b) Vientiprosessointi, työvoimaintensiiviset tuotteet tai prosessit (c) Joidenkin palveluiden ulkoistaminen
Markkinoiden etsintä	Pääoma, teknologia, liikkeenjohto ja järjestelytaidot; ylimääräinen tuotekehitys ja muu kapasiteetti; suurtuotannon edut; taito luoda brändiuskollisuutta	Raaka-aine- ja työvoimakulut; markkinoiden koko ja erityispiirteet; valtiollinen toimintatapa (esim. määräysten kunnioitus ja tuonnin kontrollointi, investoinnin kannustimet jne.)	Tahto vähentää vuorovaikutusta/ liiketoimi tai informaatiokuluja, ostajan tietämättömyys tai epävarmuus; suojella omistusoikeutta	Suojella nykyisiä markkinoita, tehdä kilpailijoiden toimet tehottomiksi; estää kilpailijoiden tai potentiaalisten kilpailijoiden tulon uusille markkinoille	Tietokoneet, lääkkeet, moottoriajoneuvot, tupakat, käsitelty ruoka, lentoyhtiöt, taloudelliset palvelut

<p>Tehokkuuden etsintä</p> <p>(a) tuotteiden (b) prosessien</p>	<p>Kuten yllä, mutta myös pääsy markkinoille; suurtuotannon edut, maantieteellinen erikoistuminen ja/tai ryhmittymisen, ja kansainvälinen tuotantopanosten hankinta</p>	<p>(a) Tuotteiden ja prosessien talouden erikoistuminen ja jalostus (b) Matalat työvoimakustannukset; isäntämaan hallituksen kannustimet paikalliselle tuotannolle; suotuisa liiketoimintaympäristö</p>	<p>(a) Kuten toisessa laatikossa, ja lisäksi yhteisen hallinnon hyödyt (b) Pystysuoran integroinnin ja vaakasuoran erilaistamisen hyödyt</p>	<p>Osa alueellista tai maailmanlaajuisia rationalisointia ja/tai prosessien erikoistamisen hyötyjen saavuttaminen</p>	<p>(a) Moottoriajoneuvot, elektroniset laitteet, liiketoimintapalvelut, jotkut tuotekehitykset (b) Kuluttajaelektronikka, tekstiilit ja vaatteet, lääkkeet</p>
<p>Strategisen edun etsintä</p>	<p>Mikä tahansa aiemmista kolmesta, joka tarjoaa vaihtoehtoja olemassa olevien etujen yhteisvaikutukselle</p>	<p>Mikä tahansa aiemmista kolmesta, joka tarjoaa teknologia-, järjestöllistä- ja muita etuja, joissa yritys on vajavainen</p>	<p>Yhteisen hallinnon hyödyt; parannettu hallinto tai strategiset edut; välttää tai vähentää riskejä</p>	<p>Vahvistaa maailmanlaajuisia innovointia tai tuotannon kilpailukykyä; saada uusia tuotantolinjoja tai markkinoita</p>	<p>Tietointensiiviset toimialat, jotka tallentavat korkean kiinteiden ja yhteiskustannusten suhteen ja jotka tarjoavat huomattavia suurtuotannon etuja, yhteisvaikutusta tai markkinoille pääsyä</p>

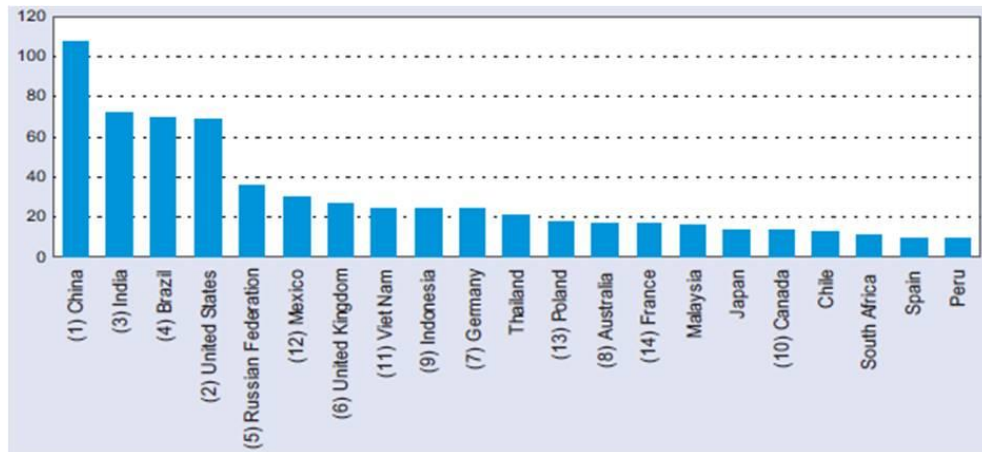
Lähde: Dunning & Lundan 2008, s. 104-105

LIITE 2/6. Venäjän sijoitusluvut liiketoiminnan harjoittamisessa Venäjällä.

Liiketoiminta	Sijoitus
Liiketoiminnan helppous	123
Liiketoiminnan aloittaminen	108
Rakennuslupien käsittely	182
Omaisuuksien rekisteröinti	51
Lainan saaminen	89
Investoijien suojeleminen	93
Verojen maksaminen	105
Rajat ylittävä kauppa	162
Sopimusten täytäntöönpano	18
Liiketoiminnan lopettaminen	103

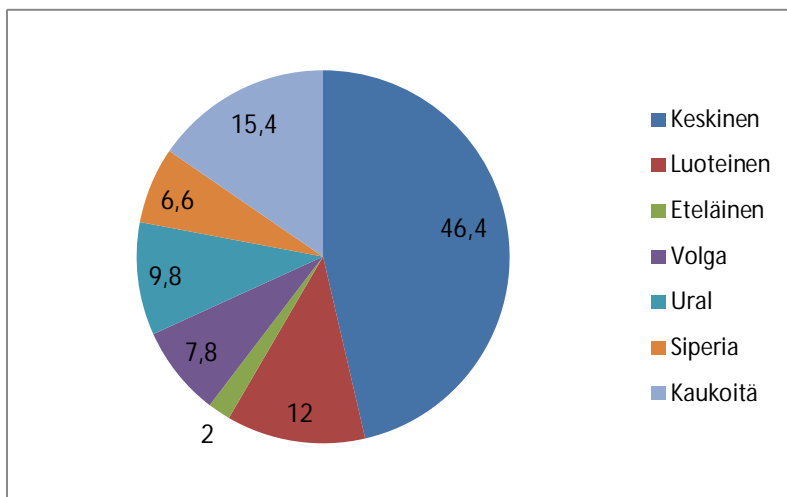
Lähde: IFC 2011, s. 2

LIITE 3/6. Suorien ulkomaisten investointien ennustetut houkuttelevimmat isäntämaat vuosille 2010–2012. (Tutkittu, kuinka monta kertaa maa on mainittu pääprioriteetiksi monikansallisten yritysten toimesta)

Lähde: UNCTAD 2010b

LIITE 4/6. Suorien ulkomaisten investointien jakaantuminen federaatiopiireittäin (%)

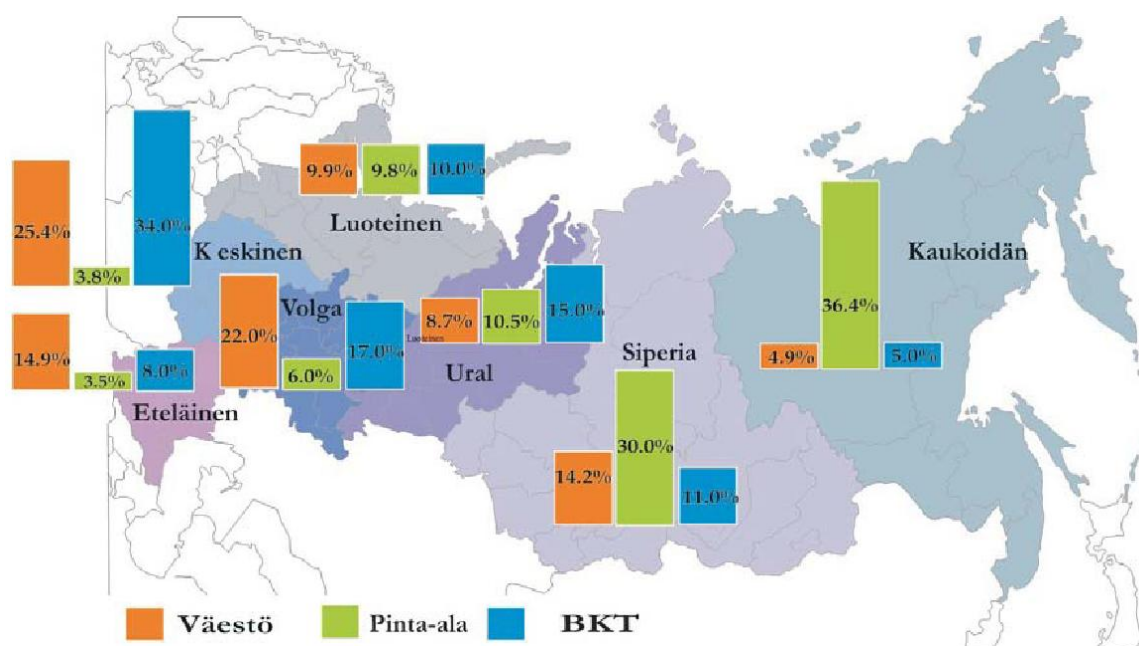
Lähde: ROSSTAT 2009

LIITE 5/6. Suorat ulkomaiset investoinnit prosentteina toimialoittain Venäjällä

Toimiala	2003	2004	2005	2006	3Q 2007
Maatalous, metsästys ja metsäala	0,5	0,3	0,2	0,6	0,3
Kaivostoiminta ja louhinta	19,3	24,5	11,2	16,6	17,3
energiaa tuottavat tuotteet	17,3	21,6	9,6	14,1	16,0
energiaa tuottamattomat tuotteet	2,0	2,9	1,6	2,5	1,3
Valmistus	22	25,3	33,5	27,5	24,6
ruokatuotteet	3,4	2,3	2,2	2,5	2,5
kemikaalit ja kemialliset tuotteet	1,2	1,9	2,7	2,8	1,2
metallit ja metallituotteet	10,3	12,6	6,4	6,8	12,6
kulkuneuvot	0,7	2,1	1,8	2,6	0,9
koksi ja mineraaliöljy	0,6	0,2	15,1	7,2	3,8
Palvelut	58,2	49,9	55,1	55,3	57,8
rakentaminen	0,3	0,6	0,4	1,3	1,2
tukku, vähittäiskauppa, korjaustoiminta	36,1	32,9	38,2	23,7	42,3
liikenne ja viestintä	3,8	5,0	7,2	9,6	6,5
josta viestintä	2,3	3,4	6,1	8,5	2,9
välilliset rahoituspalvelut	2,6	2,5	3,4	8,5	2,4

Lähde: De Souza 2008, s. 4

LIITE 6/6. Venäjän hallintopiirijako

Lähde: Filippov et al. 2005, s. 166